

עיתון למידע על שירה / ספרי שירה ואמנויות

יוני 1989 / סיון תשמ"ט
גליון 6

פסיפס

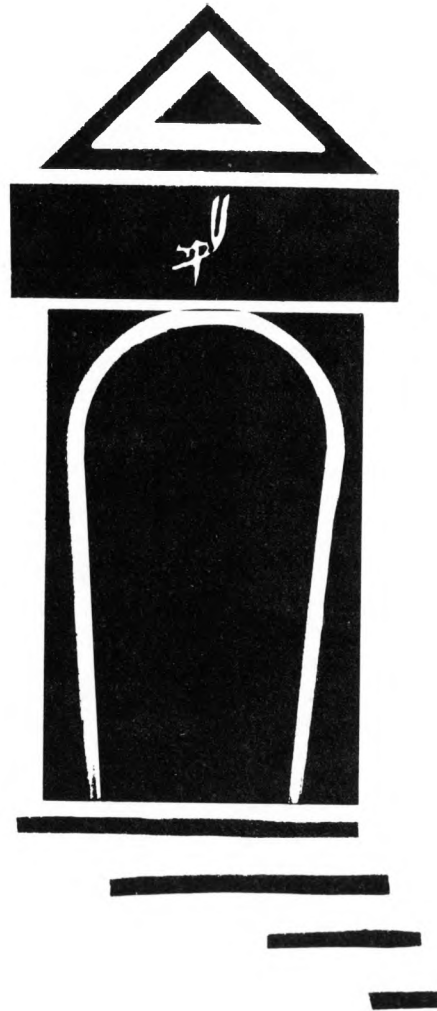

"ציפורים בראש" דיוקן עצמי מאת משה ברנשטיין

פסיפס

עיתון למידע על שירה / ספרי שירה ואמנויות
יוצא לאור מטעם הוצאת "עקד", לפי עונות השנה

מערכת ומנהלה: הוצאת "עקד", תל-אביב, רח' בר-כוכבא 29, טל' 281044, 03-283648 ת.ד. 11138 מיקוד: 61111.

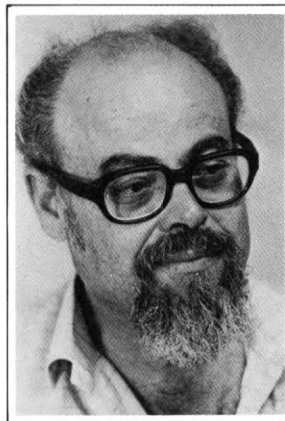
מרכזת המערכת
ומדור האמנות: לאה פריזנט

מפיקה: מריצה רוסמן
מעצב גרפי: שוקי דוכובני

עורך: איתמר יעוז-קסט
סגן-עורך: שלום רצבי

אין המערכת אחראית להחזרת כתבי-יד ולשמירתם.
להזמנת מודעות: מערכת "פסיפס", ת.ד. 11138 ת"א 61111. טל' 281044, 283648 — 03 (בין השעות 15 — 10)
כל הזכויות שמורות ©

שיחה עם משה דור

ש.מהי שירה ילידית, שאתה ממחולליה?

הספר "ברושים לבנים", ראשון ספרי (1954) וראשון הספרים שיצאו עלידי חברת "לקראת", עומד בסימן השפעתו של אברהם שלונסקי, הרבה יותר מאשר של אלתרמן הבלתי־נמנע. עם זאת, יש בו גלעין של מגמות כתיבתי לעתיד לבוא – הדגש המונח על נופים מקומיים והניסיון לפענחם.

אני מתקשה לדבר על שיר מסוים ולומר, כי מכאן ואילך זו האסכולה הילידית. ההכרה הילידית היתה נטועה בי, בתוקף נסיבות הלידה והחיים, עוד בטרם החילתי לגבש אֶרֶס פּוֹאֶטִיקָה. בכלל, התחושה נחשבת בעיני יותר מן החשיבה, ומכל מקום קודמת לה.

ובכן, התחושה הילידית הקרינה על ראשית צעדי הספרותיים הרציניים. לא פעם ולא פעמיים נזקק אני לציטט הידוע משירו של טשרניחובסקי – "האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו" – אך ריבוי הפעמים אינו גורע מאמיתות הפסוק. משחקי האורצל, האורגים את ריקמת האמנות, משנים את גוניהם לעתים מזומנות, אולם ניזונים מאותו מקור. השירה הילידית היא קודם־כל ביטוי רגשי־חוויתי לדפוסיו נוף וחברה ואדם, שבהם עוצבה, ועודה מתעצבת, האישיות היוצרת. המשורר יונק משורשים מסויימים, והשורשים נטועים באדמה קונקרטי. אין זו כיברת־קרקע מופשטת, אלא מחוז־חיות בעל צבעים וריחות וצלילים מוחשיים בתכלית. אבל יטעה מי שיניח, כי ספרות "לוקאלית" היא גם ספרות המצומצמת בחוג מבטה. ראשית, אין הילידיות מסתגרת אך ורק בין קווי־המיטאר הטריטוריאליים – היא מבקשת לתהות על תולדות הטריטוריה, מקומה באיזור ובעולם, מהותה כחוליה בשלשלת, המשמעויות המקופלות בה, העימות ההכרחי של עבר, הווה ועתיד. לכך יש להוסיף את התכונות האנושיות העקרוניות, שאינן מתייחדות למחוז זה או אחר.

כלום יעז מישוה לומר שהרומאנים של וויליאם פוקנר או רוברט פן ווארן – נציגים מובהקים אלה של ספרות דרום ארה"ב – הם יצירה לוקאלית. צרת־אופקים! השופטים, שהעניקו לפוקנר את פרס נובל לספרות לשנת 1949, ידעו להצביע על כך, שהדרום שלו, המצטייר בצבעים כה עזים וחיים, מבקיע אל מעבר לתיחמו הגיאוגרפי הצר. שהרי כתיבתו של פוקנר טעונה משמעויות נרחבות, החובקות את הכאוס ואת הטרגדיה האנושיים בכלל. צריך איפוא האמן האידיאלי להיות בעל כישרון־יוצר אונטני במידה כזאת, שבעת ובעונה אחת יבטא את כפל המהות של אישיותו – את תבנית נוף המולדת ואת המרחב האנושי הכללי.

ש. ומה בדבר "הנוסח האישי"?

ת. מעולם לא גרסתי נוסח אחיד באמנות. מיום שעמדתי על דעתי סבור הייתי, כי אין צרה גדולה מזו של אוניפורמיות ביצירה. טבעי הדבר שהיוצר מתנווד בין סיגנונות שונים, עד שהוא מגבש מה שמתאים לו. אין סופר המזנק מוגמר ומוחלט אל במת החיזיון. הוא נצרך לזמן, לפעמים להרבה זמן, ולייסורים, לפעמים לייסורים רבים, עד שמתעצבת דמותו היוצרת. ככל שנתתם רשאי להעיד על עיסתו, נקלעתי גם אני בין קטבים עד שנתפרשה לי המתכונת היאה לי, לעניית דעתי, ונצטללו חומרי הכתיבה שלי. הדבר אמור הן לגבי דפוסים

חיזוניים והן לגבי מהויות – אף כי הגלעין הילידי קיים היה כל אותה עת, ואי אפשר היה אחרת – וכל אותה עת חתרתי אל החיסכון והאיפוק האמנותיים, בלי שיהיה בכך ויתור על עושר השמור לטובתו של אמן, ונסיגה אל הרדידות ואל השידפון.

עיקר שבעיקר: אפילו מוותר אדם, ביודעין, על זיקוקים, אין פירוש הדבר שעליו לדבוק ברזון שחפני, בשפת־יצירה דלה וקלושה. תהליך התבגרותו של המשורר הוא רב שנים ומאמצים, לעתים אכזרי כפשוטו. אך הוא חייב לשמור אמונים לאמיתו, אפילו אמת זאת כופה עליו מצב של בידוד ובדידות. לא תמיד מוכן הציבור לקלוט את בשורתו של היוצר המסויים. ויש שההתכחשות המתמידה גורמת למשבר, לריפיון ידיים, וגם – במקרים חמורים, אך כבר היו דברים מעולם – לנטישה גמורה. ההיסטוריה של הספרות זרועה טרגדיות, שכאשר נפקחו העיניים וניכרו האזוניים למחירן, כבר היה מאוחר מדי. שנים רבות לא היו הלבבות פנויים לצלילי "השירה הילידית", או לרצונכם, הארצישראלית. המהלך ה"אוניברסאלי" שלט בכיפה. "מצבו של האדם" – היפה לכל אקלים ולכל נוף – הכתיב את הטון. הספרות הילידית – לא רק השירה, או בייחוד היא – נדחקה לקרן זוית. התעלמו ממנה או הרשיעוה. דרושים היו כוחר־צרון ואמונה־שבלב לאין שיעור כדי לא להישבר ולא להיכנע. אבל הזמן עשה את שלו, באותו חוסר־פניות טיפוסי של ההיסטוריה הספרותית, ושעון־החול החל להתהפך על פיהו.

נחזור לענייננו: המעיין במיבחר הייצוגי של שירי, "מראש השונית", יוכל לעמוד על חיפושי הנוסח, על ההתחבטויות ועל הלבטים, שאין עדות טובה מהם לתהליך ההתגבשות.

ש.ספר על דרך הכתיבה שלך.

ת. רגש כבד של מועקה פוקד אותי לפני שאני מתחיל לכתוב. אני יכול להתהלך זמן־מה, או זמן ממושך, תחת העול הזה, כשברור לי באופן עקרוני שאני רוצה לומר שיר. לפעמים יש לי ידיעה מוקדמת, ברורה למדי, גם מה ברצוני לומר באותו שיר. ודאי, יש והדברים שונים לגמרי – השיר עשוי להתפרץ לעולם התפרצות ספונטאנית, לפחות מן הצד החיצוני. אני מדגיש זאת, כי לא־פעם נדמה לנו שהתהליך הוא ספונטאני, אינטנסיבי וקצר־מועד, בעוד השיר אינו אלא קצה של קרחון, פרי התעוררות יוצרת ארוכת־זמן וארוכת־טווח, שהתקרמה במעמקי התת־מודע. בעיני זה קשה לקבוע מסמרות.

הרי לך, למשל, השיר היחיד שאני זוכר בעל־פה – "למה התכוון המשורר: / המשורר התכוון. / רוח נושבת. עלה נושר. / נָנָן מכוון". ככל שאני מסוגל לשער, שיר זה אכן נולד בסערה. פתאום ידעתי שהוא עומד "להיוולד", וידעתי מה בדעתי לכתוב, בדיוק נמרץ. ארבע השורות הללו היו חקוקות בתודעתי ולא נותר לי אלא להעלות על הנייר.

אבל מצד שני, יש שירים שהם פועל־יוצא של עבודת הכנה ממושכת. נפשו של המשורר מעבדת את הסיגים, הופכת והופכת בחומרים, בוררת, משליכה הצידה, מלטשת, ממרקת. מי חכם ויידע באמת ובתמים כיצד שיר נולד?

ידוע המעשה במשורר האנגלי הרומנטי ס. ט. קולרידג'. יום אחד נפלה עליו שינה – אולי תוצאה של האופיום שהיה צורך דרך קבע – ובחלומו נצטייר לו ארמונו הקסום של הקיסר המונגולי קובלאי חאן, והנהר שהוא עומד על שפתו, וגני־החמד המקיפים אותו. תוך כדי חלום חזה לאשורו, לכל פרטי ודקדוקיו, גם את השיר שהוא מבקש לכתוב על אותו ארמון, ובהקיצו נחפו אל המכתבה והחל לטייט את השורות בהעלם אחד. הוא לא ניצרך לא להוסיף ולא לגרוע – השורות זרמו בזו אחר זו, בהירות ושלמות. והנה, לפתע נשמעה דפיקה על הדלת. איזה טרחן הגיע והסיח את דעתו של המשורר, וכאשר הצליח קולרידג' להיפטר ממנו וחזר אל שולחן־הכתיבה, שוב לא יכול להיזכר בהמשך השיר. הכל גז ועלם. "האורח מפוֹלְקוֹק" – בכינוי זה ידוע אותו טרנד; אך משירו של קולרידג' לא נותר אלא קטע, אמנם מפורסם מאוד, אך רק קטע.

אגב, יש גם סיפור של סאיניס פיקשן על השיר של קולרידג' ועל אותו "אורח מפורלוקי" – הוא נשלח מעולם אחר כדי להשבית את כתיבתו של המשורר, שעלולה היתה לגלות את קיומו של אותו עולם, המסתתר בדמות ארמונו של קובלאי חאן.

שנוצרה על-ידי שילוב הרכיבים השונים. אגב, הרמוניה קיימת גם ביצירות שיריות, הנראות פרועות בתכלית, שהרי יש חוקיות גם בסטיכיה היוצרת. לעיתים קרע מצטרף לקרע, צווחה לצווחה, התפרצות להתפרצות, ונולדת שלמות של כאב, הרמוניה בין הבתרים. על-פי נטייתי אני מופעל יותר על-ידי שירה רגשית מאשר על-ידי שירה שכלתנית. חביבים עלי יסודות סוריאליסטיים, בתנאי שאינם חוצים את הגבול שאחריו לא יהיו אלא בליל קאוטי. אני כקורא חייב לחוש את היוצר הממשי, לשמוע את פעימות לבו האמיתיות. פעם, בהעדר אוצר-מלים עברי מספיק, היו אומרים: מין עץ, מין ציפור. ובכן, אינני רוצה "מין משורר". מבקש אני את המשורר המסויים, הקונקרטי, בעל הייחוד, ששירו חתום בטבעת אצבעו שלו.

ש. מהם השירים החביבים עליך מבין שיריך?

ת. המשורר הגרמני הגדול סטפאן גיאורגה כתב שיר שנושאו הוא השיר. הוא מדמה את המשורר למי שיושב על גדת הנהר רואה את שיריו, כמו פרחי נופך, מחליקים-צפים במים ועוברים על פניו והוא אינו מזהה אותם כילדי רוחו. זרים הם לו, כאילו נכתבו בידי אחר. השירים שלי, שאני חש כלפיהם זיקה, הם אלה ששימרו את הרטט הראשוני של יצירתם ובה-בעת השיגו מדרגה אמנותית המפקיעה אותם מכלל חבלי העשייה. אבל קשה לי לנקוב בשמותיהם של אלה – על-אף המרחק הבלתי-נימנע בנוסח גיאורגה, עוצר משהו בעדי, אולי משהו אבהי, כמו הורה שאיננו רוצה להפלות בין ילדיו, לא לטוב ולא לרע.

ש. איך "נולד" אצלך שיר?

ת. אביא רק דוגמה אחת, השיר "דמדומים, קיץ 1982". מדוע? מפני שיש לנו, במקרה זה, תאריך ממשי. רוב שנותי בשירות מילואים הייתי שייך ליחידת דובר צה"ל, ובין השאר נשלחתי לסקר חזיתות שונות במלחמות ישראל. והנה, גם כשנפתחה מלחמת לבנון הלבשוני מדים – וכך לא יכולתי להביע בעיתון מה שחשבתי על המלחמה הזאת עד אשר השתחררתי – ושוטטתי פה ושם. אבל השיר הזה נכתב דווקא בתל-אביב, בשעת ערב, והנופים הם תל-אביביים וימיתכונים מאוד. המסוקים הנזכרים בשיר הביאו, מן הסתם, פצועים. השיר עצמו טעון מועקה גדולה. זימוזם המסוקים מתחבר, כמעט באופן גרוטסקי, עם צליליה של תיבת-נגינה שבקעו ממכונת למימכר גלידה, ועם דימדומי ערבית, וכל היסודות הללו מרכיבים תחושה בוטה של שקיעה ומוות.

ש. מהם נופי-הרקע של הוריך?

הורי הם אנשי העלייה השלישית "הקלאסית". אבי בא ממחוז הדנייפר ואמי ממחוז הוולגה. וכיוון שנמנו עם דור החלוצים הזה, היתה בהם קשיות רבה – לפחות כלפי חוץ – שהרי בלעדיה לא היו יכולים שני אינטליגנטים צעירים, תלמידי אוניברסיטה, שלא היו מנוסים בעבודה גופנית, להחזיק מעמד בכל מסותיהם. בינם לבין עצמם דיברו רוסית. אך אבי בא מבית משכילים חובבי ציון, שבו שימשה לא רק הרוסית אלא גם העברית. בשיר שלי "אב" – הפותח את ספר-שירי החדש, "עוברים את הנהר" – העליתי את דמות אבי המנוח. הוא רצה להיות מהנדס מיכרות בארץ-ישראל, שהרי בתנ"ך כתוב על ארץ שמהרריה תחצוב נחושת...

רבים מתקשים להאמין שאינני יודע יידיש. אבל בביתנו לא נשמעה מלה בשפה זאת, וכמדומני שידעת הורי בה היתה מוגבלת למדי. אתי ועם אחותי, הבוגרת ממני, הקפידו ההורים לדבר עברית. אני יודע לקרוא אותיות קיריליות, אך אינני מבין את הכתוב. ומעניין, הם נימנעו מלדבר על הביוגרפיה הטרומ-ארכישראלית שלהם. רק באחרית ימיו התחיל אבי להעלות זיכרונות מימי נעוריו ברוסיה. אבל עד היום אין לי אלא תמונה עקרונית, רחוקה מלהכיל פרטים, שלו ושל אמי. זוהי "תבנית נוף" קלושה, שחסר בה מילוי. לא היו לי סבא וסבתא, לא מצד אבא ולא מצד אמא. חלק ניכר ממשפחות הורי ניספה בשואה. חלקם נבלע במרחבי רוסיה. אחדים נדדו לאמריקה. בן-דוד ובת-דוד – אח ואחות – מצד אמי עלו ארצה בשנות השלושים.

שוחח: א. יעוז-קסט

ש. מהי אפוא "תקופת שירה טובה"?

ת. העובדה שבארץ נוצרת שירה אינה חדלה להפליאני. והעובדה ששירה זו מקפלת בתוכה ערכים אסתטיים חשובים – בוודאי ובוודאי שהיא מפתיעה. הרי ישראל משולה לסיר-לחץ, שהלחצים שבתוכו כה עזים, עד כי אין הדעת תופסת כיצד יכולה האמנות, לשלוחותיה, להתקיים כאן בכלל.

ומן הכלל אל הפרט. אני בוודאי מצוי במוקד של לחצים הן מטבעי והן מטבע עבודתי. הפובליציסטיקה שאני כותב עושה אותי אזרח מעורב ביותר בחיים הפוליטיים והחברתיים שלנו. העריכה הספרותית מכניסה אותי לקלחת רותחת, שאדם נצרך להרבה כוחות-נפש כדי לעמוד בטמפרטורות שלה, ולמינימום הכרחי של שלמות-אופי כדי להישמר מפני השחתה בסך האינטרסים הקבוצתיים והאישיים, שקהילת הסופרים מתפתלת בו. לכך יש להוסיף, כמובן, את כל הלחצים הפרטיים הרודפים את היוצר באשר הוא יוצר. כאן פועלת הפסיכולוגיה המיוחדת של האמן, שגריותה ורגישותה היא מן המפורסמות.

אין כאן פרטיות. בטל ומבוטל אותו מרחק חיוני שבין האדם – לא רק הסופר – לבין החברה שבתוכה הוא חי, הקיים במדינות מתקונות. אל ביתי, האמור להיות מצודתי, פורצים בלי-חשך משני כיוונים – אלה שיש להם עניין ספרותי ואלה שיש להם עניין פוליטי וחברתי. לא ייפלא, אפוא, שלא-פעם אני מוצא את עצמי בלתי מסוגל להגיב לכלל כתיבה יוצרת. רק בריחה מאפשרת כתיבה, אם בגלל הצורך בפרספקטיבה נכונה ואם, כפשוטו, בגלל הצורך להתרחק מן ההמון הסוער. ולאן אברח כאן? ואם הרחק מכאן – כיצד יתאפשר לי הדבר מבחינה חומרית?

אבל מעבר לכל זה, קיימות תקופות אובייקטיביות של יובש וליבלוב. ודאי, תמיד צריך לקוות שהשתיקה אוצרת בתוכה את תהליכי הגמילה והפריחה. מכל מקום, דומה שהסתיו הארצישראלי הוא בשבילי עונת-כתיבה טובה יותר מן החורף והקיץ. אין זה "סתיו יגע ולא-מנוחם", כמאמר המשורר שזקק לנופי אירופה, אלא מבשר התחייה, סוף החרבון והצחיחות. כל מה שאגר בטון האדמה, בהסתתרו מפני להט השמש, מבקש לצאת. ובמישור החוף, כשהחום ההביל והמתיש מתחיל להתפוגג, ורוחות-הים הקלילות מנשבות, זה האות לחידוש להתחדשות.

צומח מקומי

מתוך "עוברים את הנהר", הוצ' אמורה, ביתן

האלה הארצישראלית היא
ארצישראלית. אירוס
הגלבע צומח רק
בגלבע:
לא מין עץ ולא מין פרח
אלא ישיות צומח מקומית בתכלית.
אכן, האלה הארצישראלית Pistacia palaestina
ואירוס הגלבע Iris haynei
נוטים לצמצום מראיג מבחינת ההשקפה
ההיסטורית הכוללת ואלו לאזוריותם
נודעו הוצאות הרסניות:
בגלבע, שמן הסתם היה זרוע אירוסים, נפל
המלך על חרבו ואחר-כך התיסר הרבה עד
שמותיתו הניער העמלקי. וכעברו תחת שבך
האלה הגדולה, נצור ראשו הנהפך של
אבשלום במלכת אהבה נוראה
המקאנה להרפות.

ש. מהו שיר טוב בעיניך?

ת. שיר אידיאלי בעיני הוא שיר שאני חש, כי נבצר ממני להוסיף עליו, או לגרוע ממנו, אפילו תיבה אחת. זהו שיר המהווה עולם שלם מראשיתו ועד סופו, בנוי באופן כזה שכל תוספת של לבנה, או כל השמטת אבן, תשבור את ההרמוניה שלו

דף מתוך ספר חדש

מידע על ספרי שירה

ראובן בריוסף

כלפי הכתם

תחלה כשהזדקר בשטח
ופנאי היה לך לגלות
היטב חרה לך הכתם
כמו זבוב מרוח על חלון

ולא אתה קוטלו של חרק
אף לא שומרו של זך הנוף
אבל אין לך חמדה אחרת
מלבד פרחים ואילנות

ואותם הסתיר, אפל כאפל
וכמו עוד זבוב על פני זגוגית
התחילו להזדחל באפק
עוד כתמים בעוד תזזית
עד שגם תלון בעל ותק
היה תמה איך לעשות
מה שצריך כלפי הכתם
הבז לעיניים נמאסות

מתוך ספר המופיע בימים אלה בהוצ' דביר

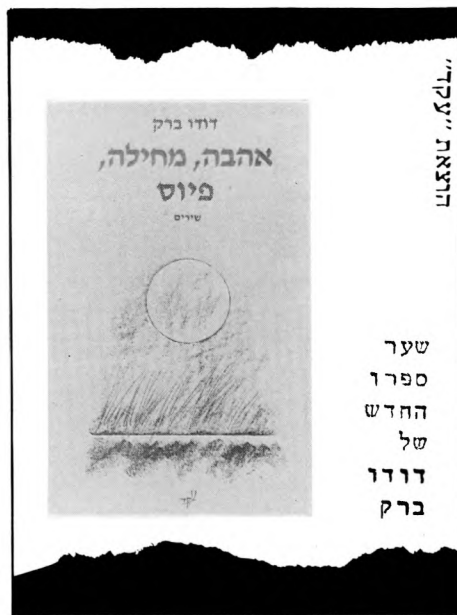
אילן שיינפלד

אחרי הדמדומים

אחרתי את הדמדומים. ודאי
שאת הלהט הקורן מגופי
הנערים בקיץ. לא נותר לי
אלא לחכות לך. אבל
שום אשר אין כאן: גבר
מחכה מול ים משחיר.

ד' בסיוון התשמ"ז

מתוך "וראשיתו באהבה", הוצ' הקיבוץ המאוחד

שער
ספרו
החדש
של
דודו
ברק

ישראל אלירז

3

זה המקום הכהיר
שמטיל עצמו עלינו

וצריך בו הזמן
להתיר את הרגיל מתוך המחמיר.

אני מביט בארץ עד
שאני רואה אותו

נרעש ונחצב בפנים
ימת העין.

תלת ממדי, נקי
מכל כפל משמעות,
לא מוליד אל שום-מקום,

שלם, מהימן ומידי כמו
שש אחרי-הצהרים תחת הגפן

מתוך "קצה קשה", הוצ' הקיבוץ המאוחד

מנפרד וינקלר

ישבנו פעם

ישבנו פעם בערב רב
על סף ביתי
ואיש לא בא שצפינו לו
ועלה לא נשר שידענו,
רק נר בער,
כאלו ידים רחוקות קרעוהו
מתחום הלבנה,
ביום הולדתה של אמי,
ביום בוואה, ביום שנתכהו
החלונות

מתוך 'באל העקרב' ספרית פועלים

רוני סומק

ג'ון קיטס. הבית בהמפסטד

מישהי מתעכבת ליד מטת המשורר
כמו היתה אהובתו בגלגול קודם.
ריח סדינים מלהץ באויר
והתלמלים בקפסת הזכוכית המוזיאונית
הם מהצהב שלה.
מהחלון אני רואה דבורה על עץ תות
רושמת שורת עקץ לרומנטיקה.
מתוך "ברדלס", הוצ' זמורה, ביתן

לאה שניר

אחרי השריפה

תחלה שבה הסיכה הקוצנית זפיה וזרותה
עשו כאב נסוג לפני האדמה החרוכה.
מוזמן לזמן עלו בהזנה ריחות עצים רחוקים
מבקשים נפשם להולד מן ההר
שפעם היה למאכלת אש.
אחר כך, בסכך המתרחש והולך
כמו בקוי פנים המתרככים מצעקה
פקעו חרובים צוננים.
קולות שנגנו מבפנים זכרי מתיקות
בחרוזי רמונים סדוקים
ואור רגעי שקה מעליהם
בטורקוז עז
ככחידת הרעד העובר בקצות עטרת הטנס
בהדפס של גינסבורו הדור מאד,
אכל שחרור אחד בלתי תלוי בהשתנות
היה מצעק בתאם קפדני כסדר הדברים
את נבדלות קיום האש
מתודעת דעיכתה
ואני לא הייתי מקשיבה לחושים
הנחלצים זה מתוך זה מתוך זה
אלמלא ידעתי שפעם היה ההר
למאכלת אש.
וההר איננו אכל.

מתוך "בשם אסור", הוצ'
הקיבוץ המאוחד

ערן שביט

ולא לנסות

לא להחליט ולא לבצע ולא
להיות ולא למות, לא
לאהב.
אל מול הדף להנתר בבית
אל מול התנור, אל מול
התקליט הסובב, סובב, אל מול
החשך בצד החלון
להביט ולשתק
לשתות עוד כוס תה
ולא להבין, ולא
לנסות
להבין

מתוך " בצד הדברים ", הוצ' עקד

חנה בדולח

באום ריחן

לרינה אחותי

באום ריחן בא הפיוס. נבלע בנוף
קדה שם מתרפקת על סלע גיר
בו שקוע נחש קדמוני מאבן
רתם משלח פרחים רווים באום ריחן,
רוח מרוננית משכרת
שכבה אחר שכבה
כמו צבעה בד שטוח לכל עבר
ראשי נקשר ברשת צפרים שקופה
ומבית היערן אשר מרפרף
אני צריכה להסכים עם העולם
באום ריחן.
להשאיר עקבות טובעת
צועדת לים רוחש עלים
מכסה אותי בירק

מתוך "תחבולת הקקטוס",
הוצ' עקד

טניה הדר

רוצים פני

[לזכר ארמן, חסיד אומות העולם מגרמניה, שתוך כדי שרותו כקצין בוורמכט הציל ממוות את בני משפחתי ויהודים נוספים, כארבעים במספר].

צדיק בודד ודק
נוגע בחיי
מסמך בהם סמנים של טוב
מאותת
לתוכי

על רות
על דוד
על אהבת הרע
והזר
מקל, היהודי

וכמו רות
מתן החיים
ויותר
הפסדס -
בקומה זקופה
עיניים ישראליות וטובות
מדי ס.ס. תחפשת
לזהב
פנימה

רוצים פני אל פניך
לרוץ

וארצות החשך
ביניהם.

בשעה זו, בתוך הפאב
מנסה לנעת בך
מעבר לארצות החשך
בצפון הקר,
ער לגמרי ושומע
אותי -

ופניך הנלבבים
הולכים ושוקעים בצער

צועק הבשר יום יום
בטפול הכימותרפי

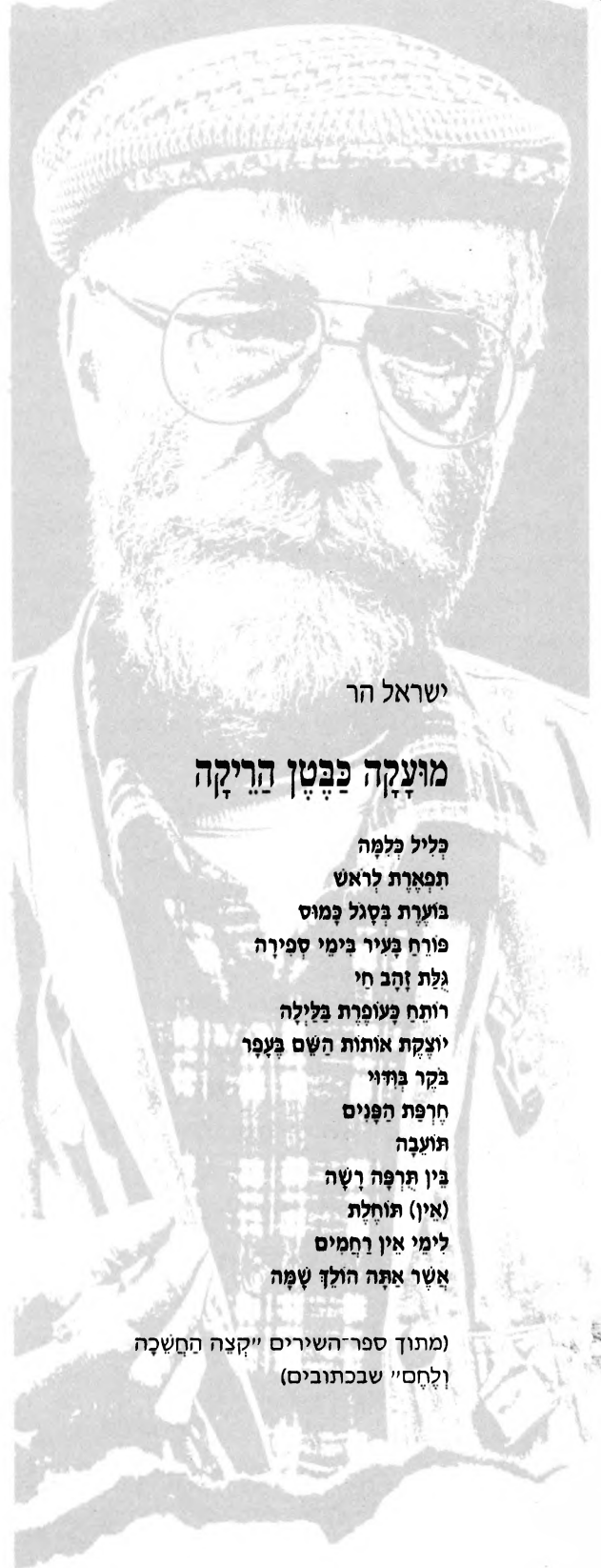
צועק הכבד הנגוע

עודד פלד

אמי פרשה

פעם ביתה
סיד לבן
ומורח
מעט
על המפתן
לסמן
לאלהים
שיפסח

אמי פרשה
לעולם
שכלו עפר
מכסה
סדין שחור
ואני פורש
על קירות
הבית שהיה

ישראל הר

מועקה כפֿטן הריקה

כליל כלמה
תפארת לראש
בוערת בקול קמוס
פורח בעיר בימי ספירה
גלת זהב חי
רותח בעופרת בליקה
יוצקת אותות השם בעפר
בקר בודוי
חרפת הפנים
תועבה
בין תרפה רשה
(אין) תוחלת
לימי אין רחמים
אשר אתה הולך שמה

(מתוך ספר-השירים "קצה החשכה ו לחם" שבכתובים)

אלי נצר

שירים

איש זקן נזכר
בזכרונות שמחים
שממלאים אותו
תוהה.

ב-ט' באב
יש שבוכים על העבר
יש שבוכים על העתיד.

איש ואשה צמודים
אוהבים לחוד
השכחה גושר
האהבה נחמה.

אדמה
קורא השפן.
צפור שומטת כנף
ברדתה אל הצוק
ואני
אהבתי אתכם מאד.

על פתחי הבתים מחזרים
הקבצנים והמלאכים.
בעיר הרוכלים
מגפים השערים.

פעם
כל היפי הזה
ישאר בלעדי
אמר בדוי זקן משיני.

ועיני לאה רכות
מלות עדנה וחסד
על אשה מכערת
ולא אהובה.
קשה להיות לבד
עם חג עם צחוק
עם חרשה ירקה
עם רוח שהיתה
למנגינות.

יהודה גור-אריה

השיירה עוברת

1.
הכלבים נובחים –
השיירה עוברת.
פתגם ערבי

בדרך החוגגים
שיירה עוברת:
גמלים, חמורים, כלבים.
בצדי הדרך, בחול
עצמות מלבינות
של מי שלא עברו.

2.
יהודי בסרביה גורשו
בקיץ 1941 לטראנס-
ניסטרזיה והובלו ב-
שיירות, ברגל, מלו-
וים בזנזארמים רז-
מנים.

"על פי פקודת המטה
הכללי. היהודים שלא
יוכלו להמשיך עם ה-
שיירה, הן מחוסר
יכולת, הן בגלל מח-
לה, יוצאו להורג."

(מתוך מיסמך רומני)

הכלבים נובחים.
השיירה עוברת.
מי שקשול
נוחה
בידי זנזארמים
נובחים ברומניות.

יערה בר-דוד

גם כלב

גם כלב משוטט
עשוי להרויח זמן
בהלך אטי לאחור משתהה
על עצם נמוחה מתעכב
ליד חלון-ראוה. ובלבד שישמר
על רוח קטן והולך
במרחק נגיע במגע חטוף
בין מה שהנו לבין
מה שהיה. עכשו הוא
פוער ללא קול. אכזרי, לא
נעים להודות שהוא
גם בעת חוזר לסורו
משתופף מלחית.
במרחק המתנועע
הולכת ונסגרת אפשרות
אחרונה של מלוט.

★

זמן רך
מושך שכל נביחה
לארץ כל
הכל הפה מפנימו של גוף
הוא המסור החותך באויר
ומנבכת עקבות
אני משעינה כף-רגל
ועוד כף-רגל
על הרצפה החלקה.

רבקה מרים

הו, קוראים לו דגל

הו, אני פונה למישהו
הנמצא קעת לצדי
אך אינני יכולה לראותו
שכן הוא נסתר כרגע
מכל החושים
הו, עונה לי מישהו
קולו מלא אהבה
אך אינני יכולה לשמעו
סעורת תנוכים
שכן קולו נסתר כרגע
מכל החושים.

בשורה נצבים הם, כל אותם שאלי לא יגיעו
ואני יושבת בשער – ולא לשפסם
רק להורותם הדרך בה אלי לא יגיעו
המפות בידיהם בלויית משמוש ומבט
ומצינות בהן הדרכים פלו,
מלבד הדרך אלי
כשהם נרדמים על תמרורים או על פנסי רחוב
מתנופף ריק גדול, בין צמרתי, מתוכם,
כדגל.

והאדם קרא שמות לכל החיות ולכל העופות
ולי שם לא קרא
היאך תזכרוני, היאך תשועו אלי ואיך תגדפוני
ושם לי אין
אדם, קרא לי בשם, אמר או או גם או רנדר
וקרא.
אדם, כסני בשם כמו באבן
שם שיכביד עלי מאד
שם שלא אוכל מתחתיו להגיד
שם שלא אוכל מחמתו לדבר
ואתם תזכרוני, תשועו אלי ותגדפוני
בעוד אני תחת שמי חוסה.

היה אביב וכשיצאתי
אמרתי "פרח" ויהי כן
אמרתי "עלה כתרתי" ואמנם כך
הכל היה נבנה מרב אביב
אפלו אם לא אמור היה להבנות

חנה תורגמן-רומנו

*

רק פקחתי את עיני
 וכבר מבקשת לראות צבעים בשקט
 זו שפת אמי שאתי מתעוררת,
 לצד אשנב פתוח בחלק
 עם הריח החמה מפטפטת
 וצבעי אור בקר כבר כאן
 נגוד פנינו לא נחשב

מתוך החדר קול קורא
 כפית דבש על הבקר מבקש
 הלהמר על כורת אי-שם בשדה?

בין שריקת הקמקום
 קול אמי מאי-שם מתוך:
 גם ברבת תות-שדה יתרצה

והשחר בקול לזהב
 ומסתלק.

לאה זהבי

*

מכנפים ולבנים נשרו לאט
 זרעים מעץ, שאת שמו איני יודעת
 בני מזל, על האדמה מקללים, על המדרכה
 וכשהחלה רוח דחפה את כלם הלאה הלאה
 ראיתי כביש סואן ויער ערוגה ורגב זרוק
 רעמת תלתלים וקרחת וידעתי.
 שאני לוקחת את כל המלים חזרה
 אל תוכי אל תוכי תוכי
 זרעים מכנפים לבנים.

מרגלית מתתיהו

שני שירים

החלל מפסל חתוכי נופים
 שירי תנועה בזמן –
 מרגריטה! –
 נשמע קולה מעמקי חדלון,
 מלטף כזרחה בשדה חשך קפוא.

ואז –

מרגריטה, ילדה קטנה
 טובלת בהזיות,
 עומדת בכף-ידה שעונה על קיר סדוק
 ומקפיאה את הזמן –

מעיני חלון גבה הים
 אימת גלים שחורה נגעה שמים,
 האימה נקרשה
 הצטללה בגלים עד שהיתה
 ממני פחד למי זכוכית
 נשברת באור חוף פצוע

שם –

הנחת מחשבות חמות על גופי.

והיה כאב שהיה מתפרץ ויוצא
 מבעבע ואומר: הנני. ומנין מתפללים
 בלכסינגטון העיר שאל: מי זה לוחש מי זה מי

משרש עלה התאנה
 הוציא ג'מיל הזקן מעמק האלה
 חלב לבן צורב
 שהרדים את הכאב

התעטפו בטלית ופנו
 לז'טרז' המאיר במזרח. כי תשרי תשמ"ט

חנה פנחס-כהן

ישראלים

(א)

החוויה הכי ישראלית שלי, בזמן האחרון,
 היא לצלח את היבשת Coast to coast
 לעבר בעמק המות, לראות את מיאמי ביץ',
 ולקנות ב-Mall, להמר באטלנטיק סיטי
 ולאכל בוילג' סעדה איטלקית.

"הכי ישראלית שלי", מעל נחל צוינית
 אמר לי מרדכי, "אני את פלשתינה לא
 עזבתי עוד". היינו אז בלב שדה קורנית
 מחכים לצפור הטורף שיצא מהנקיק
 ויבוא ויראה לנו את הוד מלכותו לתוך
 ערשה מקרבת. מרדכי הוא איש
 שיכון במשורה, שותה מים במקום תרופה
 ויש לו קמטים סביב לעיניים
 כמו של כופר או של נביא
 או כמו מניפה
 מחצר המלך
 שאול כשרדף
 אחר דוד
 או פלישתים.

(ב)

שמעון אבי טוביה, אמר לי: זה גן העדן
 המצוי, דוקא בגבעתיים, שתול ליד הגפן
 ולא ידעתי אז בין צפור לפרח.

זה היה טוביה, שהספיק לספר
 על חיי המין של התאנה
 תאנה לא ראיתי מימי
 עד שהגעתי לעמק בואכה בית ג'אלה

וכמו מתוך הוראת המחזאי
 נגעתי בערותה האדמה
 כאילה היתה בי מאז

בנימין וולמן

לך יש הפח

לך יש הרך
לגעת בפני הקשות
וללחש באזני הסגורות
לך יש הנעם
ללטף צוארי הצונן
ולאמץ עולמי המת
שפניך ישיב
ריקם.
לך יש הפח
לאחז בידי הקפואה
ולהביט בעיני הקרות
לך יש העז
לחבק גופי שאינו — — —

אבך

בליל קיץ חם
אדי הים מצופים הרחובות והבתים
מלחלים בגופם של העוברים והשבים
עולים ומעמעמים צבעו השחור של הרקיע
בליל קיץ חם
הבל לח וסמיך פורץ מהלבבות הסדוקים
מגיח מהידיים והרגלים הפוסעות
יורד ומכסה גונו האפר של הכביש.
בליל קיץ חם
ענני ערפל עטים על פני העיר
מסתירים טיבן של הדרכים היוצאות והבאות
מתמרים ומליטים פניו הריקות של הקץ.
בליל קיץ חם
עשן צהב ומחניק חודר לנחיריים השבורות
מתעבה בתוך העיניים והאזניים המדממות
מקהה וממתיק טעמו המר של הסוף.

אסתר מייבסקי

תריסר שנים בלבד

לנתן זך
עשרה קוים של מדות הלילה
שנים עשר המוכבים פרושים אל בבת האין
את עומדת זקופה
כרוח קדים מעל ערי הכפר
ללא נייע עפעף בצמאון של שקיקה
עלינו להשביע רצון האלים
חפשי מצאי בתוך התהו
קתדרלות של קרח אוזיר קולי רגנרוק
פרסות סוסים כפפות ברזל מעגלים
האש הזאת כשנופלת דממה לוחשת
פעמונים אורות מצטלצללים מן המגדל הנורא
האדות והפטיש במחול שדים
העצורים פלחן האל הקמוס ביותר
אין כאן מסמרות בולטים
אורפיאוס שה האלהים אודין
אנו קרובים תור התלון ממנה על הדין
קראי להם הרסט הנוץ הלמוט
אתם הזוים זה בפנימיותכם הם אומרים
ללא נייע עפעף בצמאון של שקיקה
עלינו להשביע רצון האלים
לא תריסר שנים בלבד עליכם להודות
אין אל הדין את עצמו לחובה
אנו מניחים לנפשנו את כרח הזמן
למדד עד תם הריק והמלא
עיני הרואים אנו נשבעים
כמקורפג ועיר מוד-נא בשריקה של עופרת
עמק עמק להבה את הזמן
ונתנה תקן
לא תריסר שנים בלבד

לאה יפהן

החמצה

חלב שנשפך
בוכה אצלי בדמעות שלישי
כמו אורלוגין
מכה
חצאי שעות על חזהו.
סלח לנו... מחל לנו...
אני מושכת בשרולו
זאת חליפתי
אלו ידי
זה צוארי
זה התרנגול ילך
ויקרר לפני
ואני אלך ואטפטף
על כל סביבותי

★

כל אותו ליל ילדות ישבת למראשותי
ושאלת מה ראית מה ראית
רק עכשו אני רואה שראיתי
ארוץ גדול ממדתי
טלית רצה לפני עיני
שקשוק חישוקי מטה
רצו לפני אזני
קראו ככה יעשה לאיש
עכשו אני יושבת למראשותיך
שואלת מה אתה רואה מה אתה רואה
ושום הברה שום פסיעות
לא מתיכות את השקט הזה סביב
קפאו האצבעות על הדין
נשארו באותה תנוחה
ורק מכף היד
נמשכים
הקוים
יוצאים.

רבקה אסא

(מתוך מחזור השירים: "לאיש מפוכב-לכת אחר")

מרים לוי

★

עטיפת מים
לכדה את
שבל הערב
שצנח ללא
הפקר
על שטח של מישהו אחר.

הנגיעה בעב
קצרה את
דמיוני

החזרתי את
ידי
ואני מקרבת את ידי השניה.

רות בר-דוד

ירדה שלווה

ירדה שלווה, כמו שמיכת נוצות
שמתחתייה מתחבאים
וכל שנה נוספה שכבה
צחורה... רכה...

איכה שכחתי שאסור להרגע?

תפסו אותי לא מוכנה.

שנתי יצאה

שנתי יצאה לנדודיה
מדי לילה כל המשע.
כל המשע לשם, כל המשע חזרה.
כמעט נגעה
ולא זכרה, רק את החרדה.
מה אני מחפשת?
מה אני רוצה?

★

ל-ד.ש.

רק משבני הרוח הקרים -
זהים.
כל היתר שונה.

לא עמק פורה,

לא הר וילקני
מאים לפרץ בכל רגע,
מזרים מעיניו החמים -

הר בן אלפי שנים
רובץ רדום,
קבד,
לאבניו ריח-ים
מלוח.

רק הרוח הקרה -
זהה.

מתחת לזילון
זוחלים משבני-רוח
קרים
אל ידי
הנוגעות במטה האחרת
(כמו אז),
הריקה -

לעג לךש

ירושלים - אוגוסט 1987

★

ל-ד.ש.

שני שעונים מתחרים
מוקדים וסופרים
את זמני:

עם צבעי אדם-שחור
של האחד
זורם הזמן שבדם;
עם צבעי שחור-לבן
של השני
זורם זמני התבואי.

והלב -

על בהנותיו
במרוח הזעיר
הבלתי נתן למדידה,
שבין שניהם.

ת"א - 5.8.85

מה היא טומנת בחבה?

★

ובא השקט
והולך

בדידות סטרילית
בצילי "פעמון הערב"
הרוסי
וצללים
נשארים-נפרשים
מעלי,
מנביטים מלים
של אינות
וחסד תמידי.

הנה
ולא עוד
יהיה.

ובא השקט
והולך השקט

אהובה קצב

אדלינה קליין

ארגזים

ארגזינו
המלויים אותנו
עוד מהגלות
הם משוש חיינו.

אף החלדה שזקקה
בברזלים המחזיקים בעץ
מלהתפרק...
לא יכולה לפגם
בחבתנו השופעת
להם.

כל אוצרותינו
עלי אדמות
טמונים ונחזים בם.

ולאחר יום מלא
התרחשויות והתרגשויות
של גלות,
שבה אני לעת ערב
באפיסת כחות לעבר
ארגזינו.

מתפרבלת על מכסה האחד,
העשוי עץ קשה,
שהוא פוד בעיני.

ונמה את שנתה התמה
הזכה ממחשבות מעיבות.

שפרה וינשטוק-אשכול

הוא פלאי הוא מלח

נר לפרופ' מנחם פלאי ז"ל -

אמי זכרונה לברכה, היתה אומרת:
הוא סמוי מן העין
הוא לברכה
והוא פלאי
והוא מלח בים מנוט הספינה
עומד בירכתיים, בבטחה ואמונה.
מלאך ולא מלח שעסק במלאכות
סמוי מן העין
"למה זה תשאל לשמי, והוא פלאי..."
מלא כפיו גרגרי רמון, חכמתו כאן ושם
ומעבר לים.

שולח ברכתו בכל אתר, מרביץ כחכמת הדור
מחולל פלאים במסתרים, שואל בענין ומשיב כהלכה
ועם זאת עושה ברכה, ומושיך שכלו בים וביבשה
והנחשלים אחריו, וכל הדור אשר אתו
הוא פלאי וכל גופו מתרוקן ודמו אוזל
טפין טפין כיון המשמר.
וכל אחד מביט
מלח, מלאך, להיט
בים, וביבשה מלא ופלאי.

★

עדנה

מה חול זה
גמה בו מתמלאה עד בקר
מה חול זה
שאינו קולו הולך
בך
שירי ימי
ימי חליו ושבתם
שבים לשאת אליך
הפתיל
והחותם.

החזיק בציצית ראשי
עד שאמרתי - רוצה
סתור וערבב שבירי חרסי
כפה רפאות לכדי
עד שעמד הפטס
אוסס גרגרי

הציב על מפתן בפתח
אמר: עד שיבוא האיש
מבקש פת לחייו
כוכב בשחוריו
ושיר לדמו על משכב.
ואתמה
בי דבר!
ואצחק;
חסד היום וסתו
מיטב השיר וכזבו.

זיו פלג

★

שבילי היער היו דוממים לעתים
מובילים את הדרכים, האנשים, צריחות האנקורים
הם התעו לפעמים
לדרכים שלא נצפו
ונדמה פתאם נפצרה מערה בתוך היער
פסיעות הרגלים בתוכה הדהו בין קירות
העבש העתיק
ורק אנקות המעברים בתוכי
ורק טפטוף המים לפעמים
הזכיר את פסיעות הרגלים הדרוכות דורכות בין המעברים.

היו זמנים בהם שמש בצורה בתוך היער
חס נפרש באביב קיצי
ורק תחת צל משב העצים הכבד
זכרתי את חמימות השמש בעצמות העצים.

אסתר איזון

יום ואחרית

יום ואחרית יום
אבך – בצבעים מוחק
בכתם המרכב משמש, חול, צהב טלאים ומדם
ומכלה בירק

תנועה מתנועות מטלטלת טבור פעמון רחוק
שתאום לו ברחם ים – השותק
לזיתן לידו שט – מפקיד תהודת תהומות
שור הבר בשרו משיב
זה גם זה מחפשים מקומו של אחד
– האדם מכל חכם

ואצלי – כבש, זאב וילד קטן
נרשמים

כל-כך מאחר

נוגעת

קטנה
נוגעת זהירה – דפנות
נקשות שמשות שקופות
כמו בחזיון פנטומימה
בין מוקדים
לתור
אחר חוטי כאב
קצוות מנתקים
במחטי דקור.

הוצאת עקד מברכת את המשורר
יהודה אופן
עם קבלת פרס ישראל אפרת לשנת 1989

אבי אליאס

דקה פנויה

(למשה דור)
אין ספר קורי עכביש
תלויים רפויים בין זוית תקרה לקיר מרפסת.
מקדם בבקר טוה חוטים דקים
בצורת רשת
ולכד דקה פנויה בעגול העין.

טוס רוקד

(לאלישבע ואריק)

טוס רוקד בפנת חצר
תנועת אבריו עגלה סביב מתקן המים
ביום חול
נושק אגל קפל אדמה
וקשת נוצות גלויה
מכל זוית ראיה אפשרית.

אלישבע זהר

השתאות

המים ברכו על הגשם
חמדוהו ראו בו שללם
הנהרות וארבות השמים
במחול ענוגים יקר.

גים ממטרי ברכה
תינוקות נולדו
יצאו מימי רחם
תבות נח שלוחות

פלאי היות.

עפרה קליגר

מוזר

כל יציאה לעבר עצמי
נעצרת אי-בזה
לשכר קורת רוח.

כל כניסה לגוף זר
לשאל לעצמי –
מעמי שואלת אותי.

מוזר

איך הדרך המחברת אלי
אותי מחסרת.

פגישה

כשסבה הדלת ונפתחת, והוא נצב ממול –
משהו בי מברך
שומט משא
משהו בו מאפסר
מפזר שעור
משהו בי משתלח
ללקט
משהו בו קרב
לחסם.

שקיעה

שעת בין-ערבים צלקה באורה המאפל
בצלמו של יום;
והולך אדם בשעת בין-ערבים
על חבל דק מפריד בין עבר והווה
ובין מתהווה בעין ובין מתהווה באין
עד תם התואי;
ועוצר אצל עצמו

ורואה
איך נאכל הסנה שלו
והוא יחף מנסה למלט
קב אור.

דף מתוך ספר תרגומים חדש

ייבגני יבטושנקו

עֲדָנָה

היכן ומתי זה הפך אופנתי:
"אדישות – לחיים,

שימת-לב – למתים"?

אנשים מתגבנים,

משתכרים,

בזה אחר זה מסתלקים מהחיים,
ונשאים עליהם – למען ההיסטוריה –
נאומים ענגים –

בקורמטוריה...

מה את חיי מיקובסקי קטע?

מי לידו אקדח תקע?

לו נתן לו –

עם קולו האדיר

וחזותו האיתנה –

בעודו בחיים

קרטוב עדנה.

אנשים חיים – מכבידים עד מאד.

רק על מות מעניקים

עדנה כאות-כבוד.

מרוסית: רבקה אסא

מידע

אריה זקס

ויליאם שייקספיר

סונטה מס. 130

עיני אהובתי לא זוהרות כשמש,
אגמו שפתייה מקורו שפופרת פלסטיק.
שרה כסה ביקיני, לא הלבן בשלג,
שערה איננו משי, והיא כן לועסת מסטיק.
כבר ראיתי כותרות-זרר סמוקות לבן-ארם
אך ורר בלחיה לא ראיתי. ונניח
שבשם שקניתי לה אתמול באוירון
(בלי מס) לאפי יערב מריח פיה.
קולה אמנם נעים, אך תמיד אני זוכר:
קולה של ג'ניס ג'פלין רגש אותי יותר.
אהובת-פייטנים בכל דור רחפה:
הפרענקית שלי דורכת על רצפה.
אבל, תאמינו, במטה היא אלמותית,
או לפחות שזה יותר משקר ספרותי.

מתוך "אנתולוגיה של שירה אירוטית", הוצ' כתר

מידע

צ'סלב מילוש

מיטלברגהים

לטטניסלב וינצ'נז

היין ישן בחביות אלון הרינוס.
מעיר אותי פעמון הכנסיה שבתוך כרמי
מיטלברגהים. אני שומע מעין זעיר
משקשקע על דפנות הבאר שבהצר, נקישת
כפכפים ברחוב, טבק מתבש
תחת התקרה ומחרשות וגלגלי עץ
ומורדות הרים וסתו הם לידי.

עיני עצמות עדין. אל תזריני
אש, עצמה, כח, מקדם עדין.
חייתי שנים רבות וכמו בחלום הזה
חשתי, שאני משיג גבול נע,
שמעבר לו מתגשם הצבע והצליל
ומחברים הם דברי האדמה הזאת.
אל תכפי עלי עדין פה לפתח.
הניחי לי לבטח, להאמין, שאשיג,
תני לי לעצר במיטלברגהים.

אני יודע, שאני חיב. לידי
סתו וגלגלי עץ ועלי
טבק תחת התקרה. כאן ובכל מקום
היא אדמתי, בכל שאפנה
ובכל לשון שאשמע
זמר של ילד, שיח אוהבים.
מאשר יותר מזולתי, עלי לקלט
מבט, חיוד, כוכב, משי מקפל
על קו הברכים. טוב-מזג, מתבונן.
עלי ללכת דרך הרים בבהק הרך של היום
על גדות מים, ערים, דרכים, מנהגים.
אש, עצמה, כח, את המחזיקה בי
בתוך כף ידך, שחריציה
הם כגיאיות ענק, שסרקו
ברוח הנגב. את, המשךה בטחון
בשעת פחד, בשבוע היאוש,
מקדם עדין, תבשיל-נא הגפן,
ישנו להם עוברי ארח במיטלברגהים.

1951, מיטלבהים, אלזס.

מפולנית:אריה בראונר

רוברט לואל

ניו יורק

פעם דבקה בנו כנראה התפעמות מניו-יורק
לפני שבע שנים בערך, קשה להזכר,
חלפה כמו היננית שלי וקפסת הפרפרים...
צלן מגיע הנה ממחוזות רחוקים, טרינידד,
פורט-אוף-ספיין מחפשת עיר תאומה -
נוחת כאן, לא יודע כלום, חסר פרוטה ובו עשרים -
לשוטט ברחובות של פלא... תצוגת קירות זכוכית
בוהקים כמועדוני לילה רחוקים;
כל מועדון הוא גן עדן במדים עם מחירון -
כל הפסוף, כל הקשרים... לך אין.
נערה משחררת מעוררת אותך,
נזרק אל אותו מחסום עביר
בכח הצואי הקטגורי הראשון, "זוה,
ממזר, אתה חושב שתחיה לנצח!"

מאנגלית: עודד פלד

אלכסנדר ז'יימני

פנקסי כתובות

מסלול
מרים עכבי ואריה בראונר

המופץ
ריצ'רד לב

שיר
תל"א"ב 1989

פנקסים עם כתובות

מבחר שירים של אלכסנדר ז'יימני
בהוצאת עקד
[להשיג בעקד ובחנויות הספרים
הגדולות]

אלכסנדר ז'יימני - משורר מספר, מסאי
ומתרגם פולני-יהודי שחי בוורשה, ליקט,
תירגם וערך מבחר מהשירה העברית
החדשה, שראה-אור בפולין ב-1986,
ומהדורה שנייה מורחבת ב-1988.

צ'סלב מילוש (מימין) בחברת האפיפיור יוחנן פאולוס השני (הוא המשורר וויטילא).

גיתה:

מתוך

פאוסט

פאוסט:

זו אשר עברה כאן.

מפיסטופלס:

את זו? — היא באה הישר מן הגלח
עתה פטורה היא מכל חטאיה
הלכה להתנדות בלי עון בכפה.
על ילדה זו באמת אין לי שליטה!

פאוסט:

הרי מלאו לה כבר ארבע עשרה שנה!
מוטב ותדע: אם חמודה זו
הלילה לא תשכב בזרועותי —
בחצות יפוג החוזה בינינו.

מפיסטופלס:

אנא שקל — מה סביר ומה בלתי נתון!
כדי לבדק הנסבות — הרשני
זמן מועט... שבועים לפחות —

פאוסט:

שבע שעות אלו היו לי,
ולא הזדקקתי לשטן
בריה תמימה זו לפתות.

(ברחוב — פאוסט ומרגרטה)

פאוסט:

גברתי היפה, — הנני מעז
להציע זרועי, כדי ללוותך...

מרגרטה:

אינני יפה — ואינני גברת
יכולה אני לבדי ללכת.
(עוזבת)

פאוסט:

אלי — — איזו ילדה יפה!
עיני טרם ראו כמותה!
כה עגוה וכה צנועה —
עם טפת חצפה, בכל זאת...
בחי שלחיה — הלסתות הלבנות
לא אשכח לעולמים! — ואיד שפתייה אדמות!
(מפיסטופלס מופיע)
השג לי את הילדה!... אתה מכרח!

מפיסטופלס:

איזו ילדה?

על משמעות היצירה היהודית

(דברים שנאמרו בדיון ב"עקד").

מאת שלום רצבי

מהעדר מדדים אובייקטיביים משותפים להגדרת היהדות, קל וחומר להגדרתה או לשיוכה של יצירה ליהדות, נותר בידינו רק מימד ההתייחסות. יצירה המתייחסת במוקדה אל היהדות הינה יצירה יהודית, ואילו יצירה שבמרכזה עומד הקיומי, האנושי או הלאומי במובנו המודרני בלבד, אינה יצירה יהודית, אלא יצירה אוניברסאלית, לטוב או לרע. הווי אומר, ההתייחסות בלבד היא המשיכת. פילוסופיה תהיה איפוא יהודית, אם במרכזה תעמוד ההתייחסות ליהדות. וכדומה לזה הגות תחשב ליהודית, אם מוקדה התייחסות ליהדות. מן המותר לציין שאין זה משנה טיבה של ההתייחסות. יכולה זו להיות מקבלת בשלמות, דוחה או ביקורתית.

מן הראוי להטעים, שתפיסה מעין זו של התייחסות ניתן אף למצוא באנקדוטה המתייחסת לרבי מנחם-מנדל מקוצק. האנקדוטה מספרת על יהודי שבא אליו כולו מבוהל ונבוכ. רק אחרי שהרגיעו רבי מנחם מנדל מקוצק שב הלה לעשתונותיו וסיפר, תוך ציפיה לנזיפה חמורה, שאיבד את אמונתו באלוהים. לתדהמתו פטרו הרב מנחם מנדל רק ב'אז מה' לא איכפתי ביותר. היהודי שנעשה נבוכ עוד יותר המשיך, שלפעמים אינו מקפיד על שמירת המיצוות ואף חמורות כשבת. גם זאת פטר רבי מנחם מנדל להפתעתו ב'אז מה' לא איכפתי הפגנתי. היהודי המזועזע רעד כולו וכשהוא ממורמר-משהו מאי-איכפתיות מופגנת זאת, השיב: מה זאת אומרת 'אז מה' איזה מין יהודי אני? או אז השיב לו רבי מנחם מקוצק: אם מזאת אתה חושש, משמע שאתה יהודי טוב. לא האמונה או העדרה, קיום המצוות או אי קיומם הם שקבעו את יהדותו. רק ההתייחסות ליהדותו היא שעשתה אותו ליהודי, כשם שהיא זו שהיתה יכולה להפקיעו ממנה. ברור שהתייחסות זו יכולה להיות ביקורתית, דוחה או אף שוללת. העיקר הוא גופה של ההתייחסות, שכן רק זו משייכת.

מראשית העת החדשה התגבשו במסגרת התייחסות זו שני קטבים, שבהם יש לחפש את המתח ביצירה כמו גם בהגות היהודית לסוגיה. בקוטב האחד נמצאים אלה הרואים את מהותה או את מאפייניה הקובע של היהדות בדת. אין הדבר משהו אם מדברים על יהודים חרדים, אורתודוקסים מתונים או רפורמים. לכל אלה משותפת ראיית היהדות כדת.

מכאן ואילך מוטלת על הדת בלבד המשימה של נשיאת הזהות היהודית על כל כובדה. הוויכוח בין המחנות השונים השוכנים בקוטב זה נסב רק על אופייה של הדת. האם יש ליהדות דוגמה כדוגמת הנצרות? כפי שטוענת היהדות הרפורמית. זאת תוך שהיא מדגישה במושג "דת" את האמונה ולא את ההלכה, הפולחן המשך בעמוד הבא

פעם אפשר היה להגדיר פילוסופיה, שירה, אמנות וכל תחום אחר של יצירה אנושית כיהודית על פי מדדים אובייקטיביים. כך לדוגמה בימי הביניים מדדים כאלה היו קבלת האוטוריטה של התורה שבעל פה, אוטוריטה הבנויה על המושג של 'תורה מן השמיים', כמו גם על קבלת מושגים משותפים של גלות, גאולה וכדומה. מדדים משותפים אלה הם שאיפשרו את הימצאותם של הרמב"ם, רב סעדיה גאון וקרשקש מחד, רש"י, בעלי התוספות וחסידיו אשכנז מאידך, במסגרת היהדות. זאת חרף העובדה שבין מושג האלוהים שלהם, או משמעות המצוות וההתכוונות הדתית שלהם, לא היה דבר מן המשותף. ברור שההתכוונות (למשל בתפילה) היא שקבעה את שייכותם ההדדית, שהרי אלוהי הרמ"ם שונה לחלוטין מאלוהי רש"י, וממילא אופייה של התפילה, משמעותה וכוונתה שונים לחלוטין. רק המטבע המשותף, הווי אומר הנוסח שנתקבל במסורת התורה שבעל פה, הוא שקבע את השתייכותם לאותה מסגרת יהודית. האמת הדתית האחרונה היתה לדעת כולם אלוהית. בתור שכזאת אין השכל האנושי יכול להגיע עדיה. ודאי שאין הוא יכול לגלותה. משום כך ניתנה אמת זו בפיתחה של ההיסטוריה היהודית בדרך של התגלות. התגלות שהינה אל-תבונית ואל-היסטורית, באשר בה האל-אנושי והאל-טבעי האלוהי פורץ אל ההיסטורי ואל האנושי. מכאן ואילך לכל היותר מוטלת על השכל האנושי החובה להתקדם בדרכו הדיסקורסיבית, הבנויה על ההיקש ההגיוני, עד שיאשר את האמת האלוהית, או חלק מהאמת, הנתונה למפרע בראשית ההיסטוריה היהודית, עם ההתגלות. הווי אומר, לא מדובר על גילוי של אמת דתית חדשה, אלא על מציאתה ואישורה מחדש, אם על ידי התדבקות ונבואה, ואם על ידי מעפל נועז של התבונה.

לעומת זאת המאפיין את העת החדשה הוא אובדנם של מדדים אובייקטיביים איזה שהם להגדרת היהדות וממילא להגדרתה של יצירה רוחנית איזו שהיא כיצירה יהודית. משום כך ניתן למצוא ביהדות זמננו זרמים ותנועות השונים אלה מאלה, כשהמשותף לכולם היא הדרשה להיחשב כלגיטימיים בתוך היהדות. פעמים אף נמצא אותם דורשים לדבר בלעדית בשם היהדות. כך נמצא חוגים חרדים, אורתודוקסים מתונים מצידה האחד של הקשת ואילו מצידה השני תנועות חילוניות ופעמים אף כאלה היכולות להחשב כאתאיסטיות, על כל פנים בהתחשב במושג השגור והמקובל של אלוהים ואמונה באלוהים. ואמנם אף התנועה הקונסרבטיבית, שראשיתה בתפסיתו ההיסטורית-פוזיטיבית של זכריה פרנקל, למשל, או לפחות רבים מבין אלה המשתייכים אליה ורואים עצמם כחלק ממנה, אינם מקבלים מושגים כ'התגלות', 'תורה מן השמיים' ודומיהם כפשוטם.

על משמעות היצירה היהודית - המשך מעמוד קודם

אלא פועל יוצא של תנאים היסטוריים, שאת חלקם לפחות יש לחפש בנסיבות ההיסטוריות המיוחדות של מיעוט אתני ודתי גולה. לצד שני קטבים אלה הולכת ומתגבשת מראשית המאה העשרים שיטה שלישית. מייסדיה של שיטה זו הם תיאולוגים ואנשי חכמת ישראל, הרואים עצמם במידה זו או אחרת כממשיכי האסכולה ההיסטורית פוזיטיבית של זכריה פרנקל, בארצות הברית. ביניהם נמצא אישים כישראל פרידלנדר, מרדכי קפלן וויל הרברג. עיקרה של שיטה זו בתפיסת היהדות כתרבות. אומנם היהדות כתרבות אינה אלא מוצרו של עם, אולם אף היא מצידה נושאת את העם. היא זו המכשירה את הדור הבא תוך כדי כריכתו בדורות שעברו בדרך ספונטנית של קבלה ודחייה, לא דווקא מודעים. כתרבות היהדות אינה דת בלבד, כשם שאינה לאומיות בלבד. היא כוללת בתוכה ספרות, אמנות וכדומה.

אולם חרף הגדרה כוללת זו, הרי שאת התרבות המהווה את היהדות על רקע כלל התרבות יש לראות בהיותה תרבות דתית. הווי אומר, השלכת המרכיב הדתי אין פירושו אלא עירטולה של היהדות והפיכתה לגוף ערטילאי חסר ייחוד וממילא חסר זהות. על רקע תפיסה זו של היהדות כתרבות ותרבות דתית מעיקרה, יש לראות אף את ניסיונו של א. יעוז-קסט לעצב מעין תפיסה יהודית ניאודתית, או לחילופין יהדות טראנס-חילונית. ניסיון המעורר את התהייה, שמא הגיעה העת לעשות בתוך הספרות הנכתבת עברית חתך בין ספרות יהודית, שביסודה התייחסות משייכת ליהדות כתרבות דתית, לבין ספרות ישראלית, שעניינה אנושי כללי ובמוקדה האדם בכלל, והאדם בן הלאום הישראלי בפרט!

מקבל חשיבות מישנית, רק אחרי המעשה המוסרי שהנורמה שלו אוניברסאלית מעיקרה. או שמא ייחודה ומהותה של היהדות דווקא בהיותה נעדרת דוגמה. ייחוד שדווקא הוא זה שאיפשר את הימצאותם של זרמים שונים זה ליד זה וזה כנגד זה, כשהתורה בעל פה על מצוותיה המעשיות צרה את גבולותיה של היהדות שכולם שרויים בתחומה. ברור, איפוא, שהשאלות השנויות במחלוקת בין שני הזרמים העיקריים על קוטב זה יהיו: מה משמעותן של מצוות מעשיות, או מה מקומה של ההלכה המסורה והקבועה בשולחן ערוך וכליו, כמו גם מה משמעותם של היעודים הלאומיים הכרוכים באמונה במשיח ובאחרית הימים. מה משמעותן של המושג 'עם בחירה' ועוד כהנה וכהנה. שאלות ובעיות הכרוכות כמובן במצבו האובייקטיבי והסובייקטיבי של העם היהודי בתפוצה, או אם תרצה בגולה.

על הקוטב האחר נמצאו אלו הרואים את היהודים כלאום אתני. הדת הינה ביטוי זמני לגניוס האתני-לאומי. לרוב הזרמים בקוטב זה הדגישו את תפקידה של הדת כאמצעי לשמירת הזהות והייחוד הלאומי בתנאים שנוצרו אחרי אבדן המסגרת המדינית היהודית-עצמאית. בקוטב זה נמצא סוציאליסטים שהאמינו שהיהודים מהווים עם. אמנם קיומו של עם זה אינו נורמלי במיוחד; אולם אם נרצה ואם לאו, מציאותו היא עובדה שאין טעם להכחישה. לצידם נמצאים כאלה המדברים במושגים ספק-מיסטיים ספק-רומנטיים על 'רוח האדמה' וכדומה. בין כך ובין כך, הדת אינה מרכיב ייחודי וקובע. כל קיומה אינו אלא תכסיסו של הגניוס הלאומי לשמירת זהותה והישרדותה של האומה, או שאינה

שומע עֲנֵפִים
עֲמוֹסֵי רוּחַ
מִה כָּבֵד אֲנִי יְכוֹל בְּקֶשׁ
דוֹרְךָ עַל מְקוֹמִי! פַּעַם שְׂמִימִם,
פַּעַם שְׂמִי-שְׂמִימִם,
וּפַעַם אֲדָמָה
מְשַׁחֲקִים בְּמַחְבֹּאוֹיִם, מְחַלְפִּים אֶת פְּנֵי
בְּפָנִים שְׂיֵשׁ לַחַיּוֹת וְאוֹפְנִים
כִּךְ רַק בְּעַל כְּרַחֵי
אֲנִי מְצִיץ
אֶל מֵאחֹרֵי, חוֹשֵׁשׁ מְרוּחַ
שְׂמַת־לֵבֶט
כַּעַל חֲדָה שֶׁל שְׂבֻשֶׁבֶת
בֵּין שְׂתֵי עֵינַי, שׁוֹמֵעַ
בְּמִקוֹם שֶׁהַעֲצִים נוֹשְׁבִים
כְּמוֹ מַחְשָׁבוֹת שְׂאֵנִי הוֹלֵךְ בְּהֵן
מִיֶּשֶׁהוּ לְגִמְרֵי אַחַר
אוֹמֵד אֶת הַמְּרַחֵק בֵּין יֵשׁ מְקוֹם
לְאִין.

בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, בֵּין זֶה
כָּבֵד בָּא לְזֶה עוֹד לֹא
הוֹלֵךְ, מְעַצְמוֹ
הַיָּדִים מֵתוֹךְ הַגּוּף
מִשְׁתַּלְחוֹת
אֶל הַתְּהוֹ, וְכָבֵד
מֵלֶאכֶי אֲבֹן
חוֹצְבִים מְנֵהוֹת
שְׂמוֹבִילוֹת
רַק אֶל תוֹךְ הַחֶשֶׁךְ, שֶׁם
בָּאָה חֶשְׁבוֹן
עִם קוֹנָה
אֶחָד
לְאֶחָד
הַנְּשָׂמָה מְשֻׁלְכָה
אֶת לְבוּשֶׁיהָ כְּלֵם, וְעִכְשׁוֹ
יּוֹבְלוֹת עַל יּוֹבְלוֹת
לְבַד, בְּלִי
הַנְּשָׂמָה
זֶה לְתֵת אֶף אֶת כַּח הַמְּדַמָּה
לְאֲבֹן

שלום רצבי

וְכָבֵד
אֲנִי מִיְחַל
לוֹ,
וְכִמוֹ לּוֹפֵת בֵּינָדִים חֲשׂוֹפוֹת
חוֹטֵי חֲשָׁמֶל, שְׂרָפִים
שְׂאֵנִי שׁוֹמֵעַ, בְּמַעוֹפִם
לֹא נִשְׂרָפִים מִהָרַ כְּמוֹ שְׂאֵנִי בְּמִשְׁלַל
בוֹ אֲנִי מַחְפָּה, לוֹ
וְעוֹד מַחְפָּה לוֹ
לוֹבֵשׁ עַל פְּנֵי מִסְכָּה
בָּה אֲנִי כָל מָה
שְׂאֵנִי יְכוֹל
לַהֲיוֹת, כָּל, עוֹד נִחְדָד
מֵהַזְּמַן שֶׁלְפָנַי
בְּעַל כְּרַחֵי
בְּמַעוֹפִם שֶׁל שְׂרָפִים
אֲנִי שׁוֹמֵעַ אֶת אֲבוֹתַי
מִמִּירִים אוֹת בְּרִית
בְּדָם.

מתוך ספר שבהכנה
אלבום משפחה

Jüdische Buchhandlung M. Gonzer 1906

Die Tage nach dem Pogrom
vom 9. November 1938

Aus der Synagoge wallen Brandwolken. Zwei Häuser weiter ist die Buchhandlung Gonzer, wo es Bibeln, andere religiöse Schriften und Kultgegenstände zu kaufen gibt. Die Scheiben sind eingeschlagen, Schriftbände und kostbare Antiquitäten liegen auf der Straße, achtlos im Nieselregen auf einen Haufen geworfen, manches einzeln verstreut, zertreten. Gebetsumhänge werden zu schmutzigen Tüchern. Unter Stiefeln zerkracht ein vergoldeter Bilderrahmen.

Inge Unikower
Juden in Berlin 1671—1945

מרים גונצר-צלנר

מתוך החשך
הרחתי את מרגריטה
"את יודעת", אמרה לי
"זה אמתי".

בסלון לגמו קפה
ובשם
והגט אמר:
"דנקה שאן ---
מין לבלינג"
וכשורה הדליקה אור
נפעם:

האם זו הקשת
זורחת
בעיניך?
וקולו מלמלה.

ואני חשבת שפך מדברים.

בחדר השני על עמוד
תלוי היה השלד
ערם על הכן
וסביב לצוארו
פתק:
"הקדש למדע"

חמקתי,
הרמתי סדין לבן
שפסה חורי עיניו
ושניו הפעורות.
הדמיות
הנעולות במסגרות
נעצו עינים
בילדה.

בסלון של פרוץ שורצמן
לגמו קפה - לאט
נשים בקטיפה, מלמלה
ובשם מבית טוב
הגישו עגות
דברו על דויטשה-ארט
לקקו שלקזנה -
ואני שאלתי
"אבל מי האשה האמתית
של שורצמן?"
והן, צחקו ואמרו
"כלנו, האשה האמתית
של שורצמן".

סוף החלון כרע מפרחים
ופרנץ אמר בלהט
"די גראניין..."
ונשם מלא חזהו.

ציפור שיעור

(על ספרים ותצוגות בנושא "אמנות וחוליי")

"ראש משוגע"

יושבים בבתיים בבית-קפה ליד הטיילת וחושבים על כוס יין, פסנתר, לובי של מלון ליד הים...
 אמר שהוא בודד וזעף בתוך עולם אכזר...
 למה לא לכתוב סתם משהו מהראש – איני זוכרת אם הוא אמר או שאני אמרתי... אמר שיש לי "ראש טוב".... "ראש משוגע" – אמרתי... (אולי כמו "פרח משוגע" של רחל שפירא)... אמר שהוא לא מתעורר בבוקר... קם בשתיים-עשרה...
 הכי מצא חן בעיניו בספר שרציתי לעזור למסכנים שם... שאלתי – גם אתה?!...
 – אני הייתי הכי מסכן, איך אני אעזור...
 הוא מסנן בין שיניו – "שאלוהים יכנס לבור או מלאכיו, אבל עכשיו..."
 "בירה מהחבית, פנים של תרמית, ראש סגול, מנסה לשחק אותה בגדול... ובעצם דומה ללול, שבו אחד תרנגול..."

תכתבי משהו, מזמן לא כתבת... הוא כמו לועג לפניקס הפתוח שבידי...
 נזכר פתאום באשקלון. גם בבאר-שבע היתה מישהי...
 – זרקו לי את הכלב. לא חזר. זה הדבר היחיד שאהבתי בחיים שלי...
 היתה לי מישהי שם. היתה גבוהה ממני אז אמרתי לה ללכת בצד הנמוך של המדרכה... (רגע, רגע... לא רוצה!... תפסיקי כבר לכתוב)...
 אני אומרת פתאום –
 "אברבנאל". קירבת הים. "בית המשוגעים", והוא מוסיף – אין אלוהים...
 מדקלם פתאום.
 המלאכים חיים, אוכלים לשובע, גבריאל תמיד חובש כובע...
 שתי משהו. קפה הפוך. משקה חריף... שתי פינקולדה...
 מה את כותבת, אני מדבר אלייך... את מזכירה!...
 ופתאום מתוודה –
 תמיד לבד, אבל בחוץ...
 הייתי "ראש חלש", מושפע... בירה ומצב-רוח – אני מתכוונת לבירה שבידו...
 "אני בא למועדון "אנוש"... אני לא יודע מה אני עושה שם... אני יוצא החוצה.
 גם לא יודע..."

מה הוא מנגן כמו מטומטם
 דאווינ של כישרון
 בסך הכל עוד כישלון
 10 בשקל בסביבה
 נראה אותך עושה מסיבה!...

הזמר שר את שירו של אריאל זילבר – היו לי פעם עקרונות, מכרתי את כולם!... אני רואה סערה בחוץ, סערה ביס, בעצים, ב"בית המשוגעים" הסמוך...
 ...

שארל בודלר

S P L E E N

שְׁמֵי-קִדְרוֹת נְמוּכִים, כְּגֹלֶל כִּי נִסְתָּמוּ
 עָלַי נֶפֶשׁ טְרוּפֹת יְגוֹנִים אֲרָכִים,
 וּמֵאֶפֶק עַד אֶפֶק עֵבִים שְׁלֵא תָמוּ
 כִּי יִשְׂאוּ יוֹם עָגוּם מְלִילוֹת מְחַשְׁבִּים;

עַת הָאָרֶץ תִּהְיֶה תָא סְחוּב שֶׁל הַסֵּהר
 וּבו כְּעֵטֶלֶף תִּפְרָפֵר הַתְּקוּהָ.
 וְתִחַבֵּט אֶת כְּנָפֶה הַנְּבִהֶלֶת בְּצֵהָ,
 תִּךְ רֵאשָׁה בְּכַתְלִים, בְּחֻקְרָה רְקוּבָה,

וְסִגְרִיר וְחֻלְנֵי מְחַדְשֵׁק עַל הַדָּלָת,
 כְּסִבְכַת הַסּוּגֵר קְלוּחֵי הַנְּשָׁפָךְ,
 וְעֵדֶת-שְׁמַיּוֹת דּוֹמְיָה וּמְגוֹלָת
 אֶת קוֹרְיָה סוּיָה בְּמוֹחָנוּ הַדָּךְ,

אֲזוּ לְפִתַע כְּשֶׁצָּפָה קְלָפֵי הַשָּׁמַיִם
 מְטִיחִים עֲנָבִלִים יְלֵלֵת-אֶלְלֵי,
 קְרוּחוֹת נְנָדִים, קְרוּחוֹת בְּנֵי-בְלִי-בֵית
 הַפּוֹלְטִים בְּעֵקְשׁוֹת יְבָבוֹת עַד-אֵין-דָּי.

לְוִיָּה אֲרָפָה בְּמַתְיָנוֹת מְחַדְשֶׁלֶת
 לְלֵא חֵף וְנִגּוֹן בְּנֶפֶשׁוֹ תַעֲבֹר,
 סִבְךָ הַפְּדוֹת וְעָלֵי גְלָגְלֵתֵי הַמְּשַׁפֵּלֶת
 הָאֵימָה תְּנוּפֵף אֶת הַנֶּסֶם הַשְּׁחֹרָה.

תרגום: לאה גולדברג

המדור שלי

יוחנן פאולוס השני

סקיזואיד

ש רגעים, חלולים בלא תקנה:
האם אדליק אי-פעם מחשבה,
האם אצית אי-פעם ניצוצות מלבי?

אל תדחפוני הצדה, אל תרתעו מכעסי.
אין זה כעס - לא, לא - זה רק חוף ריק.

המשא הקל ביותר כבר מדי לידי,
אני מוסיף ללכת וחש שאיני נע כלל.

זכר - לעולם איך עומד דומם: עצמתך
נטענת בשקט: היא תמצא את דרכה.
כחך יתנפץ.

ואז בלא אלימות ולא מידית בכל כלך,
עליך להעניק מרחב-לב לרגעך, מרחב
לכחו של הרצון.

בקפיאה חלולה על השמרים יש צמיחה:
אל להן לעיניך הצבות בהם
לישרפה לאפר.

תרגום: ס. גאלבסקי

כותבת בפניקס לפי המלים של הזמר (שיר של שלמה ארצי)... "בגוף שלי
צמרמורת, צמרמורת יש לי מקיפוח גסי"...

**בואי איתי, סע לאמריקה
ארץ כל נמצא בה
תראה את הכושי והטריקים
סתם
כשהתרנגולים מדברים
האפרוחים שותקים
ככה זה ואין מה לעשות
הכל אבוד
כשהתרנגולים מדברים
האפרוחים שותקים...**

"כשישוב הים מזעפני" - שלמה ארצי בפיו של הזמר...
- עולה לנו הרבה בירות, זיתים ובייגלע... שטויות במיץ תפוחים...
הזמר ממשיך לשיר - "כי האביב שוב צועד"..." אני שוב אומרת - עולה לנו
הרבה בירות, בייגלע וזיתים... חינם על חשבון הבית...
נכריז, נעשה הפסקת חשמל ונברח... אני מנסה משהו "משוגע"..." צוחקת...
בכתיבה הכל אפשרי, בלי להיכנס לבית סוהר או להתאשפז... (פנקס
"המניאקיס").

**זמר טמבל
שר בקצב
בעיניים מלאות עצב
רק שלא יתבלבל...
ישבנו, שתינו
שילמנו
ובסוף הלכנו
והזמר נשאר טמבל...**

היינו מסטולים והזמר נכנס ל"בית משוגעים"..." אני משלימה את הפיזמון...
שלושת המוסקיטרים, שלושת המופלאים...
הזמר שר ביתר שאת - אני שוכב לי על הגב...חושב, חולם, הוזה... והחיים
יפים יפים, ממש כמו מחזה...
מי שכתב את השיר הזה, היה מאושפז באברבנאל, הוא אומר וצוחק... בואי
נצא!... כשלווה אותי לאוטובוס, אמר - עשית רושם כזה של רצינית,
"נורמלית", עכשיו אני רואה שאת "משוגעת" כמו כולם!...

לאה גולדברג

שירי סוף הדרך

א

הדרך יפה עד מאד – אמר הנער.
הדרך קשה עד מאד – אמר העלם.
הדרך ארכה עד מאד – אמר הגבר.
ישב הנזן לניח בצד הדרך.

צוכצה השקיעה שיכתו בפז נאדם,
הדשא מבהיק לרגליו בטל-הערב,
צפור אחרונה של יום מעליו מזמרת:
– התזכר מה יפתה, מה קשתה, מה ארכה הדרך?

ב

אמרת: יום רודף יום ולילה – לילה.
הגה ימים באים, – בלבך אמרת.
ותראה ערכים ובקרים פוקדים חלונך,
ותאמר: הלא אין חדש תחת השמש.

והגה אתה בא בימים, זקנת ושבת,
וימיד ספורים ויקר מנינם שבצמים,
ותדע: כל יום אחרון תחת השמש,
ותדע: חדש כל יום תחת השמש.

ג

למדני, אלהי, ברך והתפלל
על סוד עלה קמל, על נגה פרי בשל,
על חרות הזאת: לראות, לחוש, לנשם,
לדעת, ליחל, להקשיל.

למד את שפתותי ברכה ושיר הלל
בהתחדש זמנך עם בקר ועם ליל,
לבל יהיה יומי היום כתמול שלשום,
לבל יהיה עלי יומי הרגל.

עריכת הספר: דודו ברק

בהכנה

אשר שופט

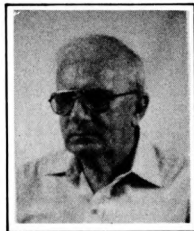
מבט אל הזמן הבורח

מבט בשעון
אל הזמן הבורח
תמיהות מעלה
ושאלה טורדנית.

לא אמרתי: ל אן
רץ הזמן ומדוע?
שאלתי עצמי
ורבים בעולם:
מה?! מה עשיתי?
ומה תעשה
בו, ביש החמקן,
כל עוד בידך
הוא נתון.

מה יעש בשעות,
ושלך הן עדין?
אך עוברות, זוחלות
או אצות, אל האין.

על ה"מה?"
לא מלים תענינה,
לא רב מחשבות.
קום עשה!
מה יניב המעשה
תראה, גם תחוש
טוב יותר
מכל אחד אחר. נגבה 1989

אמיר גזית

אשה אלמונית

מתחת שמיכה בליל קר
מתנגע אלך אשה אלמונית
לא יודע אחרי מי אני תר
אבל חיבת להיות עצמאית

מקיץ בבקר ויורד מטר
קם אל בקר שהוא אכזר
שוכח הכל, עולה על מונית
מרגיש מן הסתם כפליט

ואת שנשעת אלי נכר
אמרת שתחזרי אולי מחר
שנה עברה ואני לא טלית
מסתובב סביב עצמי כתקליט

ושוב מתכסה בליל קר
וחושב כמה מוזר
שאני בורח כמו כספית
ממד אשה אלמונית.

שיחה עם משה ברנשטיין

אולי נתחיל את השיחה מספרך "אור הסמטאות האבודות" מה כללת באלבום?
זו אנתולוגיה הכוללת יצירות מכל השנים שאני בארץ, משנת 1948. עד זמן זה, בשנות המלחמה, לא יצרתי. יש בספר מבוא של אברהם סוצקבר, אבא קובנר, אלי ויזל ודולצ'ין. אבא קובנר הספיק לראות את הספר, הוא גם נתן את שם הספר.

האם הספר משקף אתה בחרת את הציורים?
ביחד עם משה בסוק ואליעזר קלונסקי המסגנון. הדבר יצא לפועל אחרי הרבה לבטים ובעיות, אבל בסוף זה יצא.

כולם יודעים מה מאפיין את ציוריך, אבל אולי תגדיר אתה?
מאוד קשה להגדיר את האני-מאמין. אני שואל את עצמי בשביל מה צריך אמנות לשמה. הכוח של האמן הוא בזה, שהוא יכול להסתגר לתוך עצמו וליצור את משאת-נפשו ומה שמעורר אותו. כמו שאמר ג. שלום – אם אתה רוצה להיות אתה, תהיה בין כולם, אבל לבד.

האם השתנה משהו בהשקפת עולמך האמנותית בשנים האחרונות?
מתעשר אצלי המבט, ההשקפה, ואיך שאני מסתכל על אמנות. אבל אני תמיד חוזר לעצמי, לדבר שמרגש אותי במיוחד – אני.

ומה אתה עצמך?
העיירה שלי, שבה חייתי עד גיל 20, הנופים שלי, הטיפוסים שלי – ההווי של העיירה ומה שהיה סמלה. אני יכול להיות חיצונית בהרבה מקומות, אבל בתוכי, אני כל הזמן שם.

איך אתה מסתדר עם המציאות הישראלית?
צייר דומה לתרגול – עושה פיק באדמה, אבל תמיד יודע מה הטפל ומה העיקר – צריך לספוג ולראות, אבל להיות נאמן למה שליבך מדבר אליך. לפעמים הרגש גובר על השכל ואתה כבול לרגש ונמשך לזה. פעם האמנתי שהאמנות תגבר על כל הרעות בעולם. אבל האדם לא למד לקח. לא נעשינו יותר טובים. כך שהאמן לפעמים מאד בודד ועצמאי. הוא בורח לסטודיו ויוצר. השאלה היא איך הוא יוצר? מה הוא רוצה להגיד? האם יש לו מסר או "בנואה"? אם אין לי מה להגיד אני שותק. אני תמיד נושא אתי את הנושא, מעשיר אותו בתוכי ופתאום זה יוצא. לא תמיד אני מקובל. לא תמיד מבינים או רוצים אותי.

איך אתה מגיב על זה?
אינני מתחשב בזה. ניהלתי מלחמות רבות, התקפתי והותקפתי, אבל הלכתי בדרכי, כי האמנתי בה. להיות צייר יהודי או צייר בעל תודעה יהודית, זו משימה קשה.

איך אתה מגדיר צייר בעל תודעה יהודית?
לאו קניג אמר – "צייר יהודי זה לא רק הקפטה והשטריימל והפאות..." קשה להיות צייר יהודי. היות ועשינו חותמת גנאי לגולה – לחוץ לארץ. העמיסו על הנוער את העיירה וטיפוסיה. בזו לשפה האידית, שהיא השפה המעונה, שנשאה בתוכה את השיירה. והיות וגדלתי בסביבה זו וחונכתי וראיתי אותה מתבוססת בדמיה, אז אני כזה.

אם כן, מה זה יהודי בארץ-ישראל?
היום זה כלי-כך גנאי בעולם, שאינני יודע מה להגיד לך. אבל בעל כורחי אני יהודי. איך שלא אברח מעצמי אני יהודי, ואני לא רוצה לברוח מעצמי. אני נושא את התודעה היהודית, לעיתים בגאווה, לעיתים בכאב ובאכזבות, אבל זה גורלי.

המשך בעמוד הבא

ד"ר ח' מ' בסוק

אור הסמטאות האבודות

עולמו של *מ. ברנשטיין*

יהודה רודן

"בציוריו של רודן – האדם חש תמיד בנוכחותו של הזיכרון. עוצמת צבעיו המרוכזים, הדראמה שהם מבטאים, ניגודי הצבע, הדחף הפנימי אשר מעניק חיים לנופיו ולחיבוריו, הדרך הייחודית בה הוא מפרש את הטבע – כל אלה משקפים סבל רב, חוויות, אותו עימות עם המוות שהוא ידע במשך השנים הקודרות של עלומיו – במחנות הריכוז הנאציים.

כל אדם נושא בעומק נישמתו את זיכרונות העבר, אשר אינם נמחקים לעולם. לכן התמונות אשר צייר רודן בישראל – מחזות של חיי יומיום, רחוב צר בעיר עתיקה, שאון השוק הערבי, דיג בחופי הכינרת – מבטאות תמיד אותו רצון עז לצייר, אותו כוח מתפרץ, אותה שאיפה להדגיש את ערך החיים. זו תגובה נגד הסכנות אשר איימו על החיים משך זמן כה רב. האדם מהווה חלק בלתי-נפרד של תמונות אלו בהן הוא מיוצג על-ידי כמה קווים רבי-עוצמה, כמה כתמי צבע בגוון אימפרסיוניסטי.

אולם את יצירותיו של רודן יש לשייך דווקא לזרם האקספרסיוניסטי הגרמני, בגלל העוצמה הדרמתית של ביטוייה הפלסטיים.

האם הדבר מזכיר את קוקושקא, את קירכנר, או את נולדה? כלל וכלל לא! רודן שומר היטב על זהותו האמנותית, מפני שאמנותו מהווה ביטוי של חינו הפנימיים. מכאן האופי האמיתי והאותנטי של יצירותיו."

ליאונל סקינטייה / מבקר אמנות, צרפת

הדפס תחריט לפי שיטת ביל הייטר

מאת: ארנון איתן

טכניקת התחריט איננה חדשה. מי אינו מכיר את תחריטיו של רמברנט, זירר ועוד אמנים רבים ידועי-שם.

ביל הייטר, בן למשפחה אירית בארצות-הברית, שעבר להתגורר בפאריס, ביקש להתאים את הדפס התחריט לעולם מתועש של המאה ה-20. לעשיית שימוש בציד ובצבעים המיוצרים עבור תעשיית הדפוס המתפתחת בחיפושיו אלו מצא שיטת תחריט המבוססת על הדרך המקובלת של תצריב, חריטה יבשה, אקוואטינטה וכו'. אבל שונה מהמקובל בכך, שהיא מאפשרת בהדפסה אחת לקבל הדפס צבעוני במיספר צבעים גם כאשר צבע מונח על גבי צבע – מעין קיצור-דרך לשיטות המקובלות. בטכניקה זו שלושה מרכיבים יסודיים והם: א. שימוש בגלילים, רעיון הלקוח ממכונות דפוס האופסט. ב. צבעים שאינם מתערבבים גם כאשר הם מועברים על פלטת ההדפסה, אחד על-גבי השני. ג. הכנת הפלטה להדפסה במישורי עומק שונים. כל זאת, כיצד?

שיחה עם משה ברנשטיין

המשך מעמוד קודם

בגלל זה באתי הנה. אם אני מצייר, וודאי שיש לזה שייכות לארץ. אילמלא מה שקרה, ייתכן שלא היה לנו מה שיש.

אני נושא בתוכי את השליחות – אני לא מתחשב במה שאומרים ואני עושה את זה טוב וחושב שאוהבים את זה. אני מתקיים וחי יפה – אני חי קשה מבחינת המהות של נשמתו – קונפליקטים עם הסביבה והאמנות עצמה – איך להגיד, איך לכתוב ואיך לחיות.

מה להגיד אני יודע – העיירה, הטיפוסים, אבל איך להגיד את זה טוב.

האם חזרת לנוף ילדותך?

בפועל לא – זה בחלק פולני שהרוסים כבשו. אבל נסעתי פעמיים לפולין, לפני עשר שנים ולפני שנתיים. לדעתי, כל יהודי חייב לראות מה קרה, זו האזכרה הגדולה והנוראה מכולן, חשוב ללכת ולראות – אני הולך ושומע את הצעקות.

איך אתה רואה את הקשר בין ציורך לשיריך?

הקשר גדול מאוד. מה שתקרא בשירים, תראה בציורים.

מה הסדר? שיר קודם לציור?

זה משלים את זה. כל הזמן מתהווה משהו בתוכי. יש אצלי תמיד עיפרון ונייר. איך ציפור בונה קן? כל פעם עפה ומביאה ענף. כך חי אמן בשירתו ובציורו – זה נאסף – מלה למה וקו לקו.

בתודעה הציבורית אתה יותר צייר.

מפני שהתחלתי להוציא את השירה מאוחר. השירים היו אצלי, הרבה זמן. הראשון הופיע בשנת 1978 וכבר פירסמתי שלושה ספרים. כמורכב הוצאתי אלבום של מנגר. קבלתי פרס מנגר.

קיבצתי עשרה שירים משלי ואני חושב לקראת שנתי השבעים בשנה הבאה להוציא קובץ של עשרה שירים ולתת לעשרה משוררים שיתרגמו אותם ולעשות עיטורים, יחד עם תערוכה.

תערוכתי הראשונה היתה "חיילים מציירים" במיקרו סטודיו באלבני אח"כ המשכתי בגלריה כץ ובכל-הארץ.

מי הציירים הישראליים שקרובים אליך?

בתקופה מסויימת – ליטונובסקי, לובין ומוקדי.

מאוחר יותר וגם היום – יוסיל ברגנר – משורר גדול בציור. אני אוהב מאוד את שמואל בק – טכנאי מעולה ואדם עם השראה. אני אוהב את נפתלי בזם, שמואל כץ ובינדר – תלוי בתקופות. אני לוחם גדול נגד "לטפס על הקירות" – כלומר שולל את האבסטרקט. קשה לי ללכת עם הזרם הזה וקשה ללכת נגדו – אני כופר בפיסול של שמי, סתם ברזלים שלא יישאר להם זכר בעתיד.

אני אולי דומה ליהודי שבבוקר מתעטף בטלית ומתייחד עם הבורא – כך אני התעטפתי באמנות שלי. אינני מתפלל, אני אנטי-דתי במידה מסויימת, אבל אני אוהב שירה, חזנות – מסורת מרגשת אותי.

על מה אתה עובד עכשיו?

על אותם הנושאים, אבל אני מחפש מה לעשות מבחינת טכניקה. לעשות את אותם הדברים, אבל אחרת, כדי לא לחזור על עצמי. אני לא מתבייש להגיד שאני חוזר על עצמי לפעמים.

אני יכול לעשות הרבה פעמים את הילד היהודי עם העיניים הגדולות. אני עושה זאת מתוך אהבה ומתוך צורך נפשי.

היצירה היא מלאכה קשה מאוד. להגיד שתמיד אני מאושר, תמיד אני שלם עם עצמי – לא יכול להגיד. אבל בכוח אי-אפשר. אני צריך ללכת עם הזמן, עם החריפות של המוח.

שיחה: עקד

ב-1940, עם סיפוחה של אורדאה להונגריה, החלה הגליית היהודים והעברתם למחנות-עבודה, והצייר רודן ביניהם. במחנות העבודה חייב רודן את הישרדותו לעובדה שצייר פורטרטים של הסגל הנאצי ומפקדי המחנה, אשר התלחבו מיצירותיו והשאירו אותו בחיים.

ב-1945, השתחרר, שב לביתו והתמסר כל כולו לציור. ב-1961, לאחר שנות יצירה עניפה ברומניה, מקבל רודן היתר לעלות לישראל, לאחר שבקשתו זו נדחתה שלוש שנים קודם.

עם עלייתו מתחילה תקופה חדשה באמנותו, אשר זוכה אף היא לאהדה. לאחר 6 שנות יצירה בישראל הוא זוכה להכרה מיוחדת ומקבל את פרס "נורדאוי" לאמנויות. ב-1977 מצטרף רודן לקרית האמנים בצפת ופותח גלריה, בה מוצגות עבודותיו בתערוכה מתמדת.

"הנופים הארצישראליים ובייחוד האורבאניים הם תחום יצירתו של רודן. היו גם לפניו עמיתים שהכינוי 'ציירה של תל-אביב' היה הולם אותם. גליקסבורג, צבי שור, גוטמן ועוד. יורשם, יהודה רודן, עוסק במראותיה של העיר בשקיקה תאוונית. בלי שום מאמץ הוא מוצא בעיר המכוערת הזאת את הפינות הפיטורסקיות, שאת מיתווייהן הוא מעלה על הנייר, ואחר-כך מתרגם את ה'כתוב' למישטחים צבעוניים ולאקוורלים גואשיים.

תחת ידיו יוצאת תל-אביב שונה לגמרי, הוא בונה אותה מחדש לפי גירסה המיטיבה עם העיר ומלביש לה צבעוניות שעין לא ראתה במציאות. זוהי הצבעוניות של רודן. זהו צייר בעל מזג טוב ובעל סלחנות גדולה כלפי עירו, שבדיו מעידים על אהבתו אותה."

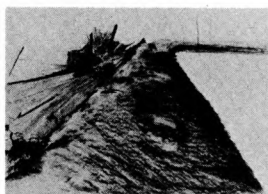
דוד גלעדי

יהודה רודן נולד באורדאה שברומניה.

במקביל ללימודי רפואה באוניברסיטה מונפליה בצרפת החל לומד ציור ורישום. ציוריו הראשונים, בהיותו סטודנט, ראוי-אור במסגרת עיתון הסטודנטים. "רבע שעה של רבלה".

בשנת 1936 החליט להפסיק את לימודי הרפואה ולהקדיש עצמו לציור; הוא שב לעיר מולדתו ללמוד אצל הצייר הידוע אלפרדד מאצאליק. שלוש שנים מאוחר יותר עבר לבודפשט, כדי להעמיק את לימודי האמנות אצל אדולף פינש, גדול ציירי הונגריה, אליו היה לו גם קשר משפחתי. באותן שנים, מתגבשת דרכו האמנותית, הוא מפתח באופן עצמאי את הטכניקה שלו, בהדרכתו של הצייר פינש.

רחל אלקלעי

ילדת הארץ.

בוגרת האוניברסיטה העברית בירושלים במדעי הרוח והחברה.

"את לימודי הציור התחלתי אצל הציירת יהודית הר-אבן ולאחר מכן במכון 'אבני', אצל הציירים דוד כפתורי, יעקב וכסלר, עוקשי, אבינועם קוסובסקי ורחל שביט.

נקודת המוצא בעבודות הוא הנוף, העובר בהן כחוט השני. החל מנוף אורבני, לרבות עבודות מנווה צדק ותל-אביב הקטנה, דרך נופי סיני והנגב. בעבודות האחרונות, העסיק אותי בעיקר נושא העצים. אני עובדת בעיקר בטכניקה מעורבת, רישום, שמן ולאחרונה בצבעי פנדה."

בורנשטיין תניה

בשולי תמונה

בנבכי נולדה תמונה – בדמי לילה נולדה.

ולה מקצב שקול ומדוד

קעין הדים של שמחה וצער.

הצועדים בערבוביה.

לכל מקום שם אפנה –

בדומיה תלויה אותי

וידועת אני – אין דבר בעולם שיוכל למחקה

מאין באה?

אני מפליגה בידים של צבעים

על הגלים הגועשים נעה-נדה

למרחקים...

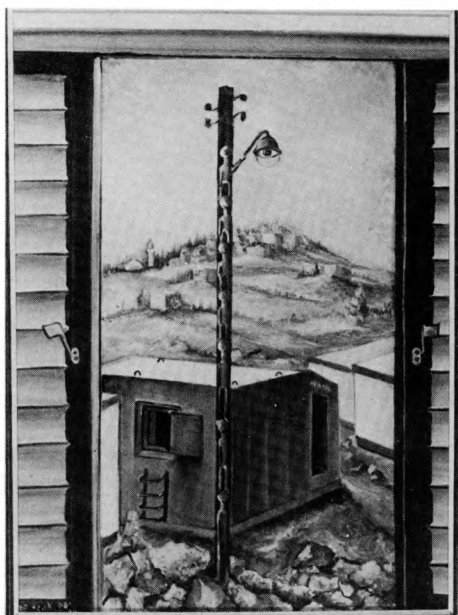
מעמקי הים מלקפים חששותי

וקוראים לי דרוו

ועל תרן דגלי חרשתי באותיות ענק –

לא אטבע.

יפה עזגד

"הציור מבוסס על חוויה אישית. כאשר בני הזוג עזגד החליטו להתיישב מעבר לקו הירוק, מכניסת הבית שבו הם חיו, דרך הבונקר, התעורר עמוד עם פנס בצורת עין המזדקרת מראש העמוד. מעבר לגבעה משורטטים קווי המיתאר של כפר ערבי. ההיבט האירוני של ציור זה מתרכז בעין המשגחת והפונה אל הישוב היהודי דווקא, ולא אל הכפר הערבי. עין זו הינה עין המתבוננת פנימה, כי הרי רק עירנות עצמית ואיזון נפשי פנימי יכולים להוביל למצב של שימור עצמי".

כיום היא מנהלת את בית-הספר 'אבן-חן' בנתניה, אחד מרשת בתי-הספר לילדים מפגרים שבהנהלת בעלה – ברוך עזגד. העבודה עם תלמידיה היא מרכז חייה.

היא חשה שלתלמידיה פוטנציאל ורגישות מיוחדת, אשר היא כמורה מחוייבת לפתח. היא רואה זאת כמשימתה להביא אותם חזרה אל עצמם. לעיתים היא חווה תחושות ייאוש, אך גם סיפוק רב ומשוב המפצה על כל האכזבות. האמצעים שלה לתקשורת עם הילדים הם בעיקר דרך האמנות.

מאת: ד"ר יוטה בן-יוסף
מרצה להיסטוריה לאמנות באוניברסיטת פטרוריה.

מורכבים והמסרים שלהם דורשים מעורבות ותגובה מהצופה. ציוריה לעולם אינם מנותקים. בתפיסתה מציגה יפה עזגד את תמצית הנשיות דרך דימויים נשיים. גם בתיאורה את דרך העבודה ניתן לראות את ההבשלה הנשית – כאם הנושאת את בנה ברחמה, כך נרקם רעיון הציור עד שמגיע החוצה, אל הבד. לאחר השלמתו, היא מרגישה צורך להיות קרובה אליו פיזית. וכך מלווה היא את ציוריה עם 'גדילתם'. 'לבסוף', היא אומרת, 'כשהציור גדל, אני מרגישה חופשית'.

יפה עזגד נולדה בקיבוץ איילת השחר. את הכשרתה האמנותית קיבלה במכון "אבני", כשבמקביל השתתפה ומשתתפת בקורסים להוראת האמנות.

"יפה עזגד הינה ציירת סוריאליסטית. ציוריה הם הצהרות אינטימיות המוסתרות על ידי חוש אירוני בעל עוצמה. הם מבטאים שקט שלתוכו מחלחלת האימה. ציוריה מעבירים חוויה של זמן, המתאר קונפליקט בין הזמן החויתי-אנושי לזמן המכני. קונפליקט זה הוא המוטיב המרכזי בעבודותיה.

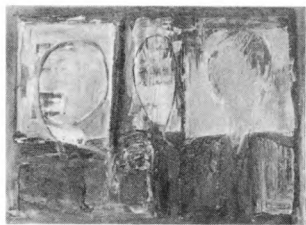
הרושם הראשוני, המשלה לעיתים, הוא של הרמוניה רכה המצניעה בתוכה, בחלק מציוריה, אכזריות חסרת-רחמים של הנושא הנראה על ידי התבוננות מדוקדקת. בכמה מציוריה היא נותנת שיחורר לביטויים ראשוניים – אכזריות של צבע כה ישירה המכאיבה לעיניים. מכל מקום, ציוריה הם הומניסטיים, וסמליה, בין אם חיות או מכוונת, מתייחסים תמיד למצבים אנושיים. הם מאוד

במדור זה אנו מקיימים מעקב מתמיד ורציף אחר חברי מועדון "מרתף-גלריה עקד" - ציירים ופסלים (ותיקים וחדשים), אשר עבודותיהם מוצגות באורח שיטתי ושוטף במסגרת הגלריה, הן לשם התבוננות והן לשם רכישה. מידע נרחב יותר ניתן לקבל על פעילותם השוטפת של האמנים חברי המועדון - במסגרת ערבי תרבות ומיפגש מיוחדים של עקד.

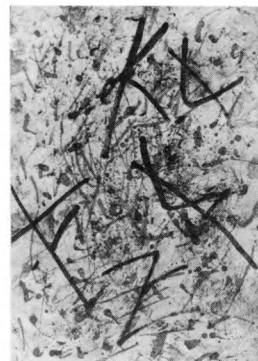
דנה רוזין

"בתחילת דרכי כציירת, הושפעתי בעיקר מהאור והנוף היס-תיכוני. גם עתה הטבע מדבר אלי ביותר, לכן אני מרבה לצייר נופים ועירוס, שגם הם חלק מהטבע. אני עובדת בעיקר בסיגנון "סמי אבסטרקט" בצבעי אקוורל, שהם קלים ושקופים ובהם אני יכולה לבטא את תחושת האופטימיות שלי, ובצעי השמן אני עובדת כשאני רוצה לבטא עוצמה וכוח".

רותי צפר

ילדת תל-אביב. בוגרת מכון "אבני" וחוגי השלמה בציור, רישום וצבע. מציירת בצבעי שמן על בד. "האמנות היא מישחק חירותו של האדם. האדם הינו אדם אמיתי רק כשהוא משחק, והוא משחק רק כשהוא אדם אמיתי. הדחף הגורם לפעילות אמנותית הוא דחף המישחק. מתוך הדחף הזה יוצר האמן יצירות אשר הופעתן החושית מעניקה סיפוק לתבונתנו, ואשר תוכן התבונתי בא לידי התגלות גם בהופעתן החושית" (שילר).

אברהם זוידאן

ניתן לומר על זוידאן שהוא כוכו טבע. האדמה, הים, האוויר, הם מן היסודות החשובים ביותר שמהם נרקמות תמונותיו. בתחילת דרכו הירבה לצייר ציורים אימפרסיוניסטיים בתנופה גוברת והולכת. בשנות ה-80 חלו תמורות מהותיות בעבודותיו. החליף סיגנונות שונים ופיתח שפה של צורות מופשטות ולא ניתק לגמרי את קשריו לנוף. עבר לצייר ציורי מופשט לירי במקביל לטבע.

רבקה רוזנטל

"נולדתי וגדלתי בקריות שליד חיפה. מגיל צעיר היווה הציור לגבי 'המקום היחיד בו אין כניסה לאיש זולתי', ומקום ההתמודדות האישית הבלעדית שלי. כעשר שנים ציירתי מתוך תפיסה ריאליסטית ואהבתי להעתיק את הטבע והמציאות כפי שהם - תוך כדי לימודים אצל הציירים ינקו, ודאמיאן ורישום אצל רחל שביט. היכרותי עם הצייר הקולוריסט משה רוזנטלס גרמה למהפך קיצוני בתפיסת הצבע שלי. הקשר עם האמנים מוטי מזרחי ואיציק עדי שינו לחלוטין את התפיסה הרעיונית והרוחנית שלי לגבי הציור. מצאתי את עצמי משתמשת בצבעים אחרים, בהירים ורכים, המנוגדים לצבעוניות החומה כהה בה עבדתי בעבר. בנוסף, עברתי מהריאליזם והדייקנות ליותר הפשטה ולהבנה, שהכתמיות יכולה לעמוד כנושא בפני עצמו.

בעבודתי קיימת חלוקה צבעונית ומוגדרת לתחומים, באופן מקביל לדרך החשיבה ההגיונית שלי בחיים. כך גם בציור קיימת השאיפה לאיזון כתמי מושלם ולשיווי-משקל צבעוני, שיחבר את הכתמים השונים להרמוניה נעימה ומרגיעה. חלק מעבודותי ניתן כיום לראות בגלריה "רוזנפלד", ת"א. וכן בתערוכות שונות המתקיימות בארץ".

חיה רן

נולדה בישראל בשנת 1948, ימי ילדותה עברו בחולון. המרחבים השטוחים-צהובים המופיעים ברוב הציורים, עם השבלולים והעשבים, הם חלק מנוף הילדות. אינה רואה עצמה שייכת לאסכולה מסויימת, אוטודידקטית ביסודה. נושאי הציור סובבים סביב עולם פרטי שיצרה לעצמה. הנושאים לקוחים מתוך חוויות אישיות, תמונות עבר וחלומות. העולם המתגלה בציורים הוא עולם של נשים. הקשרים ביניהן, הגלויים והניסתרים. הציורים מלאים בחפצים שמופיעים באופן אובססיבי עד אבסורדיות מסויימת. נשים רחבות ממדים, גרוטסקיות, שמזיקות בידיהן סוסי-עץ, בובות, כדורים וחתולים שרועים בין הרגליים. המתח הנוצר בין הממדים העצומים של הנשים והחשיבות העצמית שלהן, לבין הצעצועים הקטנים שהן מחזיקות בידיהן - מתפוגג בחיוך מבין וסלחני. הבמה שמופיעה בהרבה מהציורים, מזמינה להעלות אליה את ההרכב האנושי שבוחרת להציג. ולמרות שלפעמים ניצבת על הבמה קבוצה אנושית, התחושה של המתבונן היא שלפניו אותו אדם שמתבונן במראה ורואה כמה דמויות בעצמו. הציורים מצויירים על נייר שחצוי בד, בצבעי מים בטכניקה של שכבות הדומה לשיטת ציורי השמן והטמפרה.

חוא אפשטיין

ילדת ירושלים, עוסקת בציור, פיסול, תחריט וכתביה ומשלבת ביניהם.

פיה הפוכה

פיה הפוכה הטילה בי כשוף לשלוף מפי, כל שנותי, לשון מכוערת קרועה קפואה נציב של מלח מלוכלך.

לשון נושנה

ילדת שפה שונה לוחמת בנשק שנינוחה שושנה לבנה ישנה

עוֹרֶת אותה.

שיני כותרתה מפשירות יופי נושר לאיטו נפרטות קלף תמונה, קלף תמונה, שנה ועוד מאה שנה עד בוא נשיקת החיים ומתיקוה המשתיקה.

נירה חורב

נרמלה רופא

ילדת חיפה, ישראל.

"מציירת בשיטת הסומייה – אותה תרגלתי עוד בטרם הגיעי ליפן. מקור השיטה בסין העתיקה, שהגיעה ליפן באמצעות הזן בודהיזם והמדיטציות למיניהן, עוד במאה ה-14.

את הציור מצליחים לבצע רק כשמגיעים לשקט המוחלט ונשמע הצליל הבוקע מדממה עמוקה – וחשים רוחות של ירוח הנושקת על כנפי עצמה – חשים הארה, שיתוף מושלם של רוח וחומר – שני אלה מתייחסים אחד למישנהו באורך ורוחב – צמד שניתן להפרדה במחשבה בלבד, אך לעולם אינו מופרד בפועל – קו שבטרם תמונה... מחוות רישום טהור... כל תנופת מכחול מצטיינת בכוח שאינו ניתן ללימוד – והדומה לאמנות

הניחוש, העברת מחשבות והמגיעה רק לרמז... סומייה – ציור / רישום בצבע שחור, מונוכרום (אם אפשר לקרוא בשם זה משום האפורים הרבים שבו), נראה כעשייה בסיסית ביותר, כיצירה ראשונית בחלל המשתקף בנייר הלבן. דבר זה תואם את חכמת היופי של המזרח הרחוק – מינימליזם אמיתי יכול ויהיה מקסימליזם – בין שמדובר בעיצוב ובין שמדובר בציור. אולם גם אותו דבר בסיסי אף הוא מורכב מפרודות רבות כגון: רמות הצבע, הצללות, השתקפויות וכן ההשפעה הטקטורלית של הנייר.

טכניקות רבות הוספו ע"י ציירי המזרח לגיוון המשולב בהירהורים על היקום למדדה של הרוח ושל הלב, המאפשרת רגישות ודימיון הסמליות של הנייר הלבן והריק הפותח את הדרך להגות ולפעילות חסרת פעילות... משיכת המכחול שיוצרת תנועה וקצב היא ביטוי לפעילות, להבעת רגש ולספונטניות, שני הפכים אלה יוצרים הרמוניה של לב ויד..."

כל אלה תואמים את פילוסופיית החיים של היפנים, החיפוש אחר השקט הנפשי – אחר הדברים הטרוסצנדנטליים."

צפורה פלד

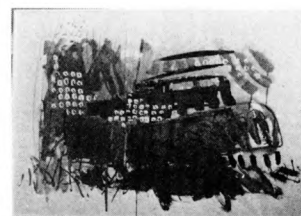
בוגרת מכון "אבנ"י בפיסול. כיום עוסקת בעיקר בציור.

"כאשר אני עומדת מול הלבן אין לי תיכנון ראשוני, אולם בסוף כמעט תמיד מופיעים מולי עצים, נופים ריאליסטיים או מופשטים."

אסתר בכר (לבית קרבייב)

"כציירת, אני ניזונה מהיקום והישות מול הנוף. אני חייבת לחוש אותו, לעמוד מולו ולהעביר את רשמי אל הלב. באמצעות הדמויות אני מחפשת תנועה, בנייה בכתם וזרימה. אני רושמת רקדנים בתנועה, ולאחר מכן אני מעבירה את רשמי אל הלב."

אליענה רטן-אפשטיין

"במהלך השנה האחרונה אני עוסקת בעיקר בציורי אקוורל, גואש וגראפית – משתמשת בעיקר בפורמט גדול, ומעלה על הנייר קומפוזיציות, שרובן שאובות מנופים שנספגו לתוכי, עולכו בי ובצורה אימפולסיבית כמעט נזרקו על הנייר. אני משתמשת במלה 'נזרקו', שכן רובם כמו בהבזק נעשו ונשארו על הנייר, ללא מגע מחדש. כדי ליצור יצירות אלה אני משתמשת במכחולים, סכינים, אצבעות הידיים, וכן צבע הבא ישירות מהשפופרת. שנוני בהנחת הצבעים והשימוש ב"מניחים" שונים, מאפשר לי לתת לכל כתם או קו, אופי משלו והתשלובת הכללית בונה את הגוונים והצלילים של היצירה השלמה. אני מדגישה את המלה 'צלילים', למרות שהיא שאובה מן המוסיקה, מאחר שכל יצירותי נשענות בזווית מסויימת על יצירות מוסיקאליות – המהוות רקע קבוע לחיי ולעבודתי."

גילה בן-יוחנן

"ניולדתי וגדלתי בתל-אביב. את לימודי האמנות התחלתי עוד בבית-ספר התיכון ע"ש תלמה לילין. לאחר שירותי הצבאי המשכתי את לימודי באוניברסיטת חיפה, במגמה לאמנות-יצירה ובמגמה לספרות אנגלית. צירוף זה של ספרות ואמנות, גרם להפרייה והשראה הדדית. מעולם הספרות דליתי רעיונות ונושאים רבים לציורי.

אחד מהם היה נושא 'עולם הנמלה' אותו לקחתי משירה של רחל ירק על עצמי לספר ידעתי. בנושא זה עסקתי שנה רצופה (בהכנת סידרה של רישומים וציורים) והגשתי אותו כפרויקט גמר עם סיום לימודי באוניברסיטה. במשך שנות לימודי וגם לאחר מכן, השתתפתי בכמה קורסי קיץ, בהם הדריכו מורים מארצות-הברית, אשר העשירו אותי בטכניקות ובכיווני מחשבה חדשים. עיקר עבודתי מתמקדת ברישום, ציור ותחריט."

נחמה לייבמן

"נולדתי בישראל, (דור שני בארץ).

סיגנון עבודתי בציור הוא פיגורטיבי ובחלקו מופשט. גיר הפסטל משמש אותי בנאמנות, ובמיומנות רבה אני משתמשת בו. הגעתי להישגים יפים בטכניקה של הגיר, ועדיין אני חשה שלא מיציתי חומר זה עד תומו.

לאחרונה אני מציירת את נופי הארץ היפה שלנו הישר מן הטבע והמקור, כשאווירה, אור וצל, תנועה וקצב מאפיינים את ציורי. כל ציור חדש מזרים לגופי שמחת חיים והתחדשות, כשאני המבקרת הקשה של עצמי."

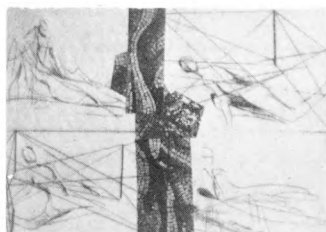
רחל בהר קמינסקי

נולדה ברוסיה. ניצולת שואה, עלתה ארצה ב-1948. מציינת משחר נעוריה. השתלמה אצל האמנים: - אליה גת, מרגושינסקי, אבא פניכל, מינה זיסלמן, וייל ועוד. בוגרת בית-הספר הגבוה לציור ואמנות בתל-אביב. תמונותיה מוצגות בארץ ובח"ל. "ציורי משקפים את האור והצבע של הנוף הישראלי ואת הדמויות העמלות בנמל וברחוב, והן מובעות באקספרסיביות ועל סף הפשטה. במשיכות מכחול ושפכטל, אני מצליחה לתאר עולם חויות נפשי ותמציתי..."

רחל אונגור

"בזמן שהותי בתל-אביב (1981-2) למדתי במכון 'אבני'. ציוריי בזמן זה צויירו בסיגנון אקספרסיוניסטי ונושאם היה הנוף התל-אביבי. בשנת 1983 עברתי להתגורר בעומר. נופי הנגב לא היו חדשים לי, אולם רק בחמש השנים האחרונות החלטתי לציירם. ציירתי סידרה בנושא זה בסיגנון מופשט אותו אימצתי משנת 1982. לאחרונה אני מציירת "ציורים אוטומאטיים" בצבעים עזים וקונטראסטיים. אני משתמשת בעיקר בצבעי שמן שדלילותם מאפשרת תנועה חופשית של המכחול על גבי הבד."

שלום דקל

"בשנים קודמות ציירתי במספר טכניקות, שהעיקריות ביניהן היו תחריט נחושת וקולוגרפים. הצגתי מספר תערוכות בטכניקה זו.

במקביל ציירתי בצבעי שמן. בשנתיים האחרונות התחלתי לצייר בפנדה על נייר (לאחר השתלמות אצל הצייר א. יוחאי). לטכניקה זו אפקטים המיוחדים לה, הן מבחינת המספר הרב של השכבות המונחות זו על גבי זו והן מבחינת ביצובן של שכבות תחתונות וכך העושר הצבעוני.

הפנדה מאפשרת ביטוי בכתם ובקו. הדגש בעבודתי בטכניקה זו הוא ביטוי באמצעות הכתם. הסיגנון שלי בחלקו מופשט ובחלקו פיגורטיבי הנוטה למופשט, עוסק בנושאי טבע ואדם ומחפש בהם פנים חדשות"

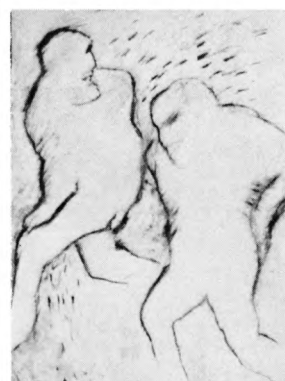

אורה (בלומן) שפרלינג

ילידת הארץ. גדלה בקיבוץ רמת רחל עד למלחמת השחרור ולאחר מכן עברה נעוריה בתל-אביב. המוסדות שעיצבו את חינוכה - תיכון חדש, ת"א, האוניברסיטה העברית בירושלים, מכון "אבני", ת"א. (היא מורה לבילוגיה בתיכון עירוני ה', ת"א).

רוב עבודותיה עשויות אבן, עץ ושיש. היא מנסה לתפוס את התנועה במרחב באמצעות הגוף האנושי, תוך התמודדות עם בעיות של חלל, אור, צל ומצב-ירח. כל זאת, כאשר הרמוניה שבין החומר, ממנו מעוצב הפסל, לבין הנושא המוגש, היא האספקט המחמיר יותר.

הציגה בארבע תערוכות יחיד: 1982 - גלריה בית-שלום עליכם, ת"א; 1984 - מוזיאון רמת-גן. 1986 - גלריה שי דנון. 1988 - מוזיאון הרצליה.

רבקה קיפניס

"שנים עבדתי בצבעי שמן, מים ותחריט, כשהרישום משמש יסוד ונקודת מוצא.

- בשנים האחרונות עיקר עבודתי ברישום - חיפוש האפשרויות הטמונות בקו, בשחור ובלבן. הרישום הינו צורת ההתבטאות הכנה ביותר, המיידית והבלתי אמצעית.

בין הלבן והשחור ישנן אין-ספור איכויות של גוונים, דרך הקו אפשר להגיע לאימפרוביזציות ורגישויות, לעומת טכניקות אחרות הקוראות למשמעת וסדר, וזה מה שקוסם בנייר ובעפרון שיש בכוחם לעורר התרגשות ראשונית.

- האדם משמש נושא לעבודתי. אני מטפלת בו, מפרקת, מסרסת, מעוותת ומטשטשת דמותו ככל העולה בדמיוני. לעומת זאת אני חשה יראת כבוד לטבע ולנוף וממעטת להשתמש בו, ולשים לו גבולות על-ידי בד או נייר."

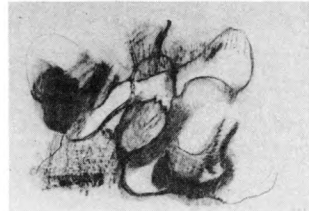
אילה גרובר

"בציור ובפיסול כאחד, אני יוצרת סצינות אינטימיות בעלות אמת פנימית של דיוקנאות הקלוחים מחיי היום-יום, ללא אידיאליזציה, עם נימת הומור ועצב מצטלבים. בציור באה לידי ביטוי צבעוניות משולבת בקו וחיפוש אחרי האסתטיקה בטכניקות מגוונות. הפיסול פיגורטיבי, על דרך ההומור, דמויות אדם במירקם מחוספס וסיגנון ספונטאני עם שמירה על אופי החומר ויחסם במרחב".

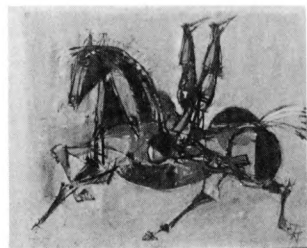
מיכל ויטלס

לידת הארץ. מציירת כ-15 שנה, כשהנושא המרכזי הוא תמיד - הדמות. "בשנים הראשונות למדתי במסגרות שונות ובמקביל עבדתי תקופה ארוכה ברישום וציור מודל בתוך קבוצה. כעת, מזה כשלוש שנים, אני עובדת לבד, ללא מודל. הנושא הוא, עדיין - הדמות, אבל זו מבוססת כעת על דמות פנימית וכל עבודתי מכוונת להגיע אליה ולחשוף אותה".

חנה חזן

"הצבע אצלי - דומיננטי בציור. אני שואפת להביא לידי מיזוג בין הצבע לצורה. דרך הציור אני מגיעה לידי מיצוי של החוויות והתחושות, הנמצאות והנבלעות בתוך נכיה הנפש. הציור שלי אקספרסיבי וחוויתי, וכמורכב אינטואיטיבי, ואני שמה את הדגש על ההבעה. אני מושפעת מהסביבה ומהסובב, אך הדברים עוברים עיבוד וסינון נוספים. אי-לכך ציורי מבטאים בנאמנות את אשר אני רואה וחשה כאחד".

עליזה בן-ברוך

נולדה בהולנד. בוגרת האקדמיה בהולנד, ונחשבה לאחת המאיירות הטובות בהולנד בתחום ספרות הילדים והנוער. 1964 - עלתה לישראל והיתה בין ראשוני המורים במרכז לאמנות, אשקלון. הנושא התמידי שלה: - האדם במיגוון של מצבים, כאשר בכל עבודתיה עומדת לנגד עיניה קדושת האדם והחיים. עובדת בטכניקות רבות, כאשר קיימת התאמה בין הטכניקה לנושא - גואש, פסטל, רישום, אקוורל וטכניקות גרפיות למיניהן.

הדי דודי

"חונכתי באיילת השחר, בוגרת 'אבני', אצל המורים משה פרופס ומרים גמבורד. אני מרבה ברישומים והייתי מושפעת ממשה פרופס, אבל היום אני מרגישה השתחררות מטכניקת האולטימר - טכניקת שכבות של צבע. עד היום עבדתי בנושא של דמויות, באקוורלים, ברישום ובשמן. היום אני עובדת על דמויות בבדים גדולים יותר. אני אוהבת את הציור הספונטאני ומושפעת מכוח ועוצמה של צורה. אני עובדת על דברים חדשים, שהם הרבה יותר אגרסיביים ואפילו מוצאת יופי בכיעורם".

לאה לבנה

"נושא אחד מתוך ציורי: 'בטרם היות הקניונים' - בארץ עובר עתה גל של בניית ארמונות פאר לתרבות קניות - הקניונים, הבאים כענקים הרומסים את כל הניקרה בדרכם. ביוזע מראש מה צפוי לפינות-חמד, הספקתי לצלם או לרשום בתים שנידונו לכליה, והם עומדים על תילס מראשית ההתיישבות. לדוגמה: - מיבנים בחדרה אשר נהרסו ועתה נבנה תחתם קניון. כרגע, העבודות צוירו בטכניקת הרישום אשר הוא נראה לי כמבטא את הנושא. מספר עבודות הקדשתי לחיות, אולי בצורה קצת מאונשת וגרוטסקית... הרי גם להן יש אופי".

ציור מן הטבע

29.4.89 - 4.6.89

בית התרבות ע"ש סמילנסקי רחובות

אוצר: שלום פלש

מאת חוה פנחס כהן

הנוף האורבני, התל אביבי, מגובב הבניינים והארכיטקטורה, נוף ללא רחמים, שלום פלש מושפע מהאסכולה של REALISM PAINTERLY באמנות האמריקאית. זרם העוסק בבוטות בנוף העירוני בלי התייפיות. קיים רצון, שהמתבונן יראה בו-זמנית את האשליה של המציאות, המראה המוכר, ועם זאת את המרכיבים האמנותיים של האשליה. הוא אינו מסתכן בלעסוק רק בריאליזם החיצוני, הסובייטיבי, אלא בעיקר את ה"איד" הוא רואה - ואיך הוא מרכיב אותה. ה-PAINTERLY REALISM, נושא עימו דמיון מסוים לנטורליזם ולהיפריאליזם מבחינת הסיווג, אך דומה הוא לאימפרסיוניזם בעקביות ובצורך לצרף צורה ואור לצבע. למעשה, הריאליזם אינו נושא בלבד, אלא כלי של האומן להתמודדות עם המציאות.

מיטש בייקר, אמן, (50, יליד ארה"ב, בוגר המכון לאמנות שיקאגו BAF אוניברסיטת שיקאגו MFA, לימד בבית ספר מאגלן שיקאגו, עלה לארץ, מאז מלמד במוסדות שונים. לאחרונה במדרשה למורים ברמת-השרון). הגיע לציור מן הטבע, לאחר שנים רבות של ציור מופשט. מציג שלוש תמונות קטנות מימדים - שכל אחת מתרכזת בפרט: כרוב חתוך על צלחת. בקבוק כחול על שולחן, באור חלון. עירום. לאחר שהתרגלו שנים ארוכות לציורים גדולי-מימדים, לטטחים של צבע ולצורך מתמיד בעזרה בפינוח המוצג שלפניו, לפתע, המתבונן מקיים התבוננות אינטימית, בלתי אמצעית עם ציור. תוך ריכוז מלא ב"איד" ולא ב"מה". ההתבוננות בתמונות קטנות-המימדים יכולה להיות רגע פיוטי, כמעט מרגש.

חוה ראוכר, (42, אוניברסיטת ת"א B.A מכון אבני ת"א, אוניברסיטת וושינגטון סנט לואיס, MFA חזרה לארץ לאחר 7 שנים. לימדה במכון אבני והלמדת במכללת תלפיות); אף היא באה מהאסכולה האמריקאית, אך שונה בגישתה מחבריה המציגים בתערוכה. היא מצרפת את העין המתבוננת עם ההבעה האקספרסיבית. "לילה", שמו ואקריליק על בד, 116X146 דמות, אישה בשכיבה מכווצת. האשה בסולם צבעים חומים, אפורים, סגולים, כחולים; עמום שבור, על רקע צהוב אקריליק פלורסצנטי, זוהר, דוקר. צירוף של טיחות מודרניסטיים עם בניית נפחים של גוף. מבט מלוכסן מלמעלה ומתקיימת הרמוניה של ניגודים. הציור השני, "דיאלוג". דמות גבר יושב, חצוי מעורטל, לבוש שמלת אישה פתוחה. גבר יושב ברישול וזהותו אינה גברית בבירור, ואף אינה נשית. משהו מאד אנדרוגיני, מסתכל ואינו רואה. הרקע בנוי בטכניקה של כתמים מופשטים, בונים צורת נפח. לאט, חלק מהם נעשים מופשטים. הרקע יוצר תחושה של פרסקו רנסנסי. הציור הינו ציטוט של ציור מפורסם של וויליאם בלייק. אלא שהציור של ראוכר הינו דקדנטי מאוד באופיו, מלבד הדיאלוג הפנימי בין האמן למודל ובתוך המודל לבין אישיות נקבית לזכרית, מתקיים גם דיאלוג עם ההיסטוריה של האמנות; ואולי זה מסביר פן נוסף באותו ריאליזם מודרני, שהוא חלק חשוב ב"פוסט-מודרניזם", שהוא כה מדובר היום ועדיין לא זכה להגדרה מגובשת בארץ.

תערוכה זו, היא רק אמירה ראשונה מסוגה בארץ, אך לעניות דעתי, מכאן מתחיל תהליך שיהיה קשה למרכז תל-אביב להתכחש לקיומו.

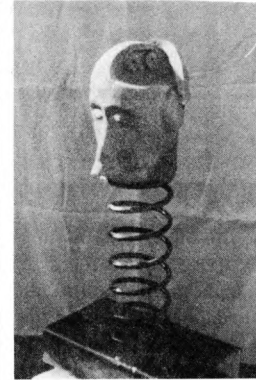
מה מקומה של תערוכה זו? - זוהי חזרה לציור במובן הפשוט ביותר. שוב מענין לציור דג על שולחן, רחוב, מרפסת. הדבר אינו נמדד במובן של מהפכה גדולה, אלא כאפשרות או כהבטחה להתגבר על מנייריזם ועל ציור שמגיע לקהל באמצעות הסבר ובתמיכת המילה; הפעם זו החזרה לנוף ולגוף, לחוקים שמכתיבה האמנות מתוך עצמה. התערוכה קבוצתית, רעננה בגישתה וקובעת עמדה כלפי האמנות; פיגורטיבי מן הטבע.

ישראל הרשברג, יליד 1948, (גדל והתחנך בארה"ב, און' פראת ניו יורק BFA און' אורבני סטייט MFA, ברוקלין מוזיאום סקויל), מציג רישום בעפרון, של קוף ושומר. עשוי בדקדקות מדהימה, עם מעברים טונאליים בדקויות כמעט בלתי אפשריות.

שאלתי: "מה בין הקוף שלך לקוף של קראקוור, זה הנוטע כ"כ חזק בזיכרון התרבותי הקולקטיבי של בני הארץ?" והוא ענה: "אצל קראקוור הקוף, זה הוא, ואילו אני, מעוניין בקוף עצמו". אולם, זוהי הגדרה שעם כל יופיה, מוגבלת ביותר. לו היו נשארים הדברים בגבולות אלו היינו מדברים על נטורליזם לשמו. תמונת נוף קטנה מציגה מבט ממרומי מלון "בת שבע" בירושלים לכוון דרום, אזור התעשייה באור אחר הצהריים. שילוב של נוף פסטורלי עם מבנים תעשייתיים, כשהכל מאוחד ומרוכז באור המיוחד של לקראת שקיעה. תמונה אחרת, היא פורטרט של איש קרח שמבטו מופנה כלפי מטה ושפתיו הבהירות פשוקות מעט. הנושא הוא פורטרט, אך אין ספק שיש מקום לדון בהבחנה של אישיות המודל, כהשתקפותה בעיני האמן. עבודת צבע מורכבת מאוד, מרוכזת ובו בזמן הבעתית וחושפנית, "אור זה מה שאני מצייר".

יאמר הרשברג, "זה הקשה וזה הרי מעניין אותי. האובייקטים חשובים לי מאוד, אך לא האיקונומיה שלהם. האור מגדיר ומשייך: מה שייך לסיטואציה מסוימת ומה אינו שייך". המפתיע הוא, שאיכות עבודתו של הרשברג מוכחת לאו-דווקא דרך שלוש העבודות הבודדות והכה שונות זו מזו, אלא בהשתקפות, באיכות וברמת העבודות של תלמידיו. דניאל אל-נקוה ונעם הודס מציגים כל אחד שתי עבודות באכיות, הייתי מעזה ואומרת, רנסנסיות. אל-נקוה מציג תמונת דגים על נייר חום, בקומפוזיציה מרכזית קלאסית, שמעוררת השתאות רבה. נדמה שרק ריח הדגים חסר, כי רשרוש הנייר ומרקם בשר הדג קיים. אולם, אין להסיק מכך, שמתקיים כאן מימיזיס לשמו. מאחר שלפנינו דור של ציירים, שהגיע אל הריאליזם לאחר שספג לתוכו את הערכים ואת האכיות של האמנות המופשטת והמושגית. לעניות דעתי, קבוצת ציירים זו מציגה אתגר ציורי חדש, הדרוש מהאמן יכולת התבוננות ופרשנות חדשה של המציאות שלפניו. ומעל לכל, עליו לדעת לרשום ולצייר ולבנות חלל אמין בלי פיגומי מילים.

שלום פלש (40, למד בבית ספר צ'לסי לאמנות, לונדון. מדרשה למורי אמנות רמת השרון, MFA BFA, מסצ'וסטס קולג' אוף ארט, בוסטון) הציג ארבע עבודות של ציור הטבע, שתיים הן נוף אורבני של תל-אביב. האחת מעל נתיבי איילון והשניה קרן שני רחובות ושתי תמונות קטנות, נוף באור אביך. שלום פלש בונה חלל בקפידה רבה ומביא את האור הבהיר, הארץ-ישראלי מוכר ואמין. אטמוספירה מוכרת וכבר מהציור המוקדם בארץ ישראל. אך הנושא חדש באמנות הישראלית. זהו רעיון הראיה שלנו את

אלי אשורב

אלי אשורב, יליד טשקנט, עלה לארץ בשנת 1934, שרת בפלמ"ח ובתעשייה הצבאית המחתרנית, לקח חלק בעבודה חלוצית מפרכת בים-המלח, בייצור קווי מים ונפט בנגב, ובערבה.

תוך כדי עבודתו בנגב צדו עיניו אבנים מעניינות וצורות פראיות של סלעים שחוקי זמן. הדבר שבה את ליבו ובזמנו הפנוי החל מפסל צורות מסלעי גיר וגרניט.

בשנים האחרונות נתפס לקדחת של יצירה אינטנסיבית באבן, חימר, שיש וברונזה. למד ורכש ידע ממושך באולפן לפיסול בכפר-סבא, והשתלם בלונדון, בפריס, במקסיקו, בקררה שבאסטיה.

אלי אשורב מפסל בזמנו הפנוי ובלילות עד השעות הקטנות. בשעות היום הוא איש מינהל בכיר.

מרבית הפסלים מתארים את האדם וניכרת בהם עצבות מרובה.

שרה ספיבק

תלמידתם של אהרון אבני, כהנא, פרופס וחסלר. מורה לאמנות. חברת אגודת הציירים. הציגה בתערוכות יחיד וקבוצתיות רבות. עובדת בטכניקה מעורבת על נייר בסגנון מופשט, עם זיקה למציאות.

יוסף ארליך

נפטר בכ"ח חשוון תשמ"ג
14.11.1982

יוסף ארליך הוא כמין בן יחיד באזור ספרותנו — סיפוריו, בין אלה שכבר יצאו במגילת ספר, החל בספרו "דמויות" והנובילה הגדולה יותר "טוב הארץ" וכלה, לעת-עתה, ברומן "ההרריים", ובין אלה הפזורים עדיין בכתבי-עת, כמו למשל "אפקים דולקים" לשון-כתיבתם היא יידיש, אך לשון פירסומם הוא עברית, ועברית בלבד. הריני מדגיש את התיבה: בלבד. שנות-ידידות ושותפות-עבודה, שהניחו בידי לעמוד על מזגו ולהתחקות על התפתחותו, החווירו לי את עצם הסתירה שבין נאמנותו ללשון, שבה הוא כותב, ובין עקיבותו בלשון, שבה הוא מתפרסם, בחינת סתירה, שאין שהוא יכול ואין הוא רוצה להמנע ממנה.

אין הוא יכול — הוא מכלל הטבעים העומדים בצמידותם לשורש הצר יותר של ראשיתם בילדותם ובנעוריהם; אין הוא רוצה — הוא מכלל האפיים, הנאחזים בגזע הרחב יותר של המשכס בימי בישולם ושחרותם ובין שורש וגזע מתחולל משברו של הדור, מהפכת העקירה משם וההנחה פה.

זו לי הפעם השלישית שאני מכניס את הקורא במבואי-ספר של יוסף ארליך. בראשונה, כשתירגמתי את ספרו "טוב הארץ", מתוך כתיב-יד בלשון מקורה, לשון-יידיש, הצגתי את המחבר בפני קהל העברים לאמור: מחבר מקורי ואולי אף משונה: כותב יידיש ומדפיס עברית; ובעיקר התכוונתי להעמיד על שורשיו — מדעת ושלא-מדעת, בין בחיים בין בספרות.

בחיים — מגודל בעירת-פולין, וזלכרום, הצטרף בשחר-נעוריו למערכות החלוצים, עלה לארצנו, ובהיותו מחונן בעין חדה, חי עדי-עומקו את תהליך ההשרשה בארצנו הקדומה-צעירה, חי אותו אף כדרך חזיתם של אחרים, ולא בלבד מבני סוגו, אלא אף מבני סוגים אחרים, העלום גלי-העלייה השונים, על ריבוי הטיפאזי האנושי, לפי שוני המזג והסבר ולפי שוני התוויה והתווי. כוחה של הצלילה הזאת לתוך חייהם של שונים ואחרים ניכר גם בספרו הנזכר, שנפשותיו עיקרם עולים, בני מזרחה ומרכזה של אירופה, גם בספרו "הרריים", שנפשותיו עיקרם עולים, יוצאי עדות המזרח, אך כאן וכאן המוקד היא במאבק עם טבע-האדם וטבע-הגוף, והמתיחות הדראמטית במלחמת הכוחות וגילויים.

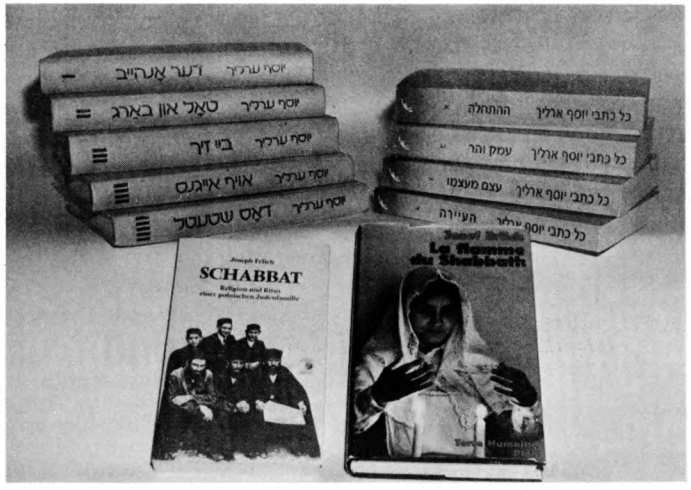
בספרות — בעל חוש הפתוח כלפי כוחות האיתנים, הוא מבקש להעלותם, לפי אופיו, והוא מעלם בקו-התפיסה, תפיסת עולם ואדם, נוסח א.מ. וייסנברג או א.מ. פוכס, אך כשם שאנו מוצאים בהם אנו מוצאים גם בו, כעין חשבון, שבו כל הפרטים הם ריאליסטיים ואפילו נאטוראליסטיים, אך סך-הכל סורריאליסטי וסורנאטוראליסטי, והמתבונן יפה-יפה באותו סך-הכל, נדמה לו, כי אין זו המסקנה אלא בעצם, ההנחה של הכל.

זב סזן

יוסף ארליך:
אסתר יקאין בארגז צ'א
ואי-ל-מתנה יוביב ב'א
ניסן תל"ה ימא א'
פאטאלא - באטאל ג'א'
אצ"ג

השם "טוב הארץ" מזכיר את "ברכת האדמה" ובאמת, מצויות גכודות מגע בין שני הסיפורים הל- לוי. זה פולחן האדמת חזרית, "הת" שוקח לאמת-הקרקע של ר"י, ברם, נעימת-היסוד מקורית מאוד, שאובת ישר ממערומי המציאות, ללא תיווך "ססרוטי", ופת ושם היא כובשת-סוחסת

מתוך העתון "דבר" 8.2.52

הדפס תחריט לפי שיטת ביל הייטר

המשך מעמוד 26

על-גיב פלטת-הדפס אחת — אותה נדפיס במכבש הדפוס. אלו הם יסודות שיטתו של ביל הייטר. אנו משתמשים בצבעי אופסט המיועדים לבתי דפוס, שמחירם בדרך כלל זול ממחיר הצבעים המיועדים רק לתחריט. טכניקה זו מתאימה ביותר לשימוש בקולוראפים ונותנת אפשרות ליצירת אפקטים שונים ולשילוב עם טכניקות נוספות ואפשרויות רבות. בסדנתנו, "סדנת אמני הקיבוץ" בה אני מלמד, ניסינו בהצלחה אפשרויות רבות בווריאציות שונות של טכניקה זו אותה למדתי באריס, בהדרכתו של האמן ביל הייטר.

וניגוב הפלטה. לאחר מכן הנחת צבע מדולל בשמן פישתן בעזרת גליל ידני, הגליל הקשה. הוא יניח את הצבע על-פני שטחה העליון של פלטת ההדפס — השלב הבא. גליל ידני רך על גבי צבע יותר צמיג, ללא שמן פישתן, או רק כמה טיפות שמן. כאשר מניחים את הצבע בעזרת הגליל הרך, יוכנס הצבע למקומות הנמוכים — השקעים העמוקים יותר בפלטת ההדפס, אליהם לא הגיע הגליל הקשה. במקומות שבהם הונח הצבע הדליל קודם לכן, לא יונח הצבע מהגליל הרך — הצבע היותר צמיג. כך אנו מקבלים בשילוב הגלילים והצבעים בצמיגות שונה להנחת כמה צבעים

א. מערכת גלילים ידנית ובה גלילים בדרגות קושי שונות — קשה, בינוני ורך.
ב. הכנת הפלטה להדפסה בשניים עד שלושה מישורים בעלי עומק שונה. שימוש בצריבה עמוקה — DEEP BITEING תוך שימוש ביתר טכניקות התחריט.
ג. שימוש בצבע דפוס בעל דרגת צמיגות שונה. צבע מדולל בשמן פישתן וצבע ללא הוספת שמן. ביל הייטר מצא, שכאשר מועבר בעזרת גליל ידני צבע צמיג על-גבי צבע מדולל בשמן פישתן, אין הצבע מתערב בצבע המדולל, המונח כבר על-גבי פלטת ההדפסה.
לסיכום: — שלבי ההדפסה הם: — ראשית, אינטגליו

סמי פדר

מתוך הביקורת עליו:

"הבמה, הבמה היהודית, היא הנושא המעניין אותו ביותר מאז ולכל אורך חייו. ובזמן מאוחר, לאחר כל ייסוריו במחנות ההשמדה, מייד לאחר השחרור בברגן-בלזן, הוא מתמכר לבמה היהודית והיא משענתו, תקוותו ונחמתו. כדאי להזכיר, כי בתקופת פרנקפורט בחייו ביקר בבית-ספר לתיאטרון. אחר-כך נסע לברלין ללמוד את תורת המשחק מפי אמנים גדולים כצבי פרידלנד, במאי הבימה. ואחר-כך אלכסיס גרנובסקי וארווין פיסקטור. השתתף בכתב-עת ביידיש, בערלינער בלעטער פאר דיכטונג און קונסט".

אפרים-פרדי סידי

מערת-המכפלה

האם אימתי
יבינו את שדי
כלם אותו, יראים לשמו
אך אדם מול דמותו
בז לאהבתו

אולי אבנים
עם שמות של קדושים
יכנסו הבנה
עם הרבה אהבה
מול תלי חומה
בצדי מעופי יונה.

25.8.86

תלי חומה
בצדי מעופי היונה
רגיעה. אולי שמיעה
אנשים עומדים בתהיה
תפלה וכוונה
במטרתה דומה
אולם הבנה
לכלם היא קשה,
ערכים יהודים,
ואולי נוצרים.
עומדים נרגשים
אך ללא קשרים
מול תלי חומה
בצדי מעופי היונה
אבנים דוממות
לתקופות הקשות

סאמי פדר
35083

דרך 12
מדורי גיהינום

סמי פדר

בין
אדם

לשטן
רומן

סאמי פדר

הדרך הגורלית

קורות
ילד
יהודי
ניצול בתקופת היטלר

לראות
את נאפולי
ולחיות

שער
ספרה
החדש
של
אירנה
ליבמץ

מתוך ספר

שברירים

יהודית אורנשטיין

ללא מלים

ערכים

ניתן להציג את הלא-כלום — יפה
ואז הלא-כלום יראה — נאה
אך ניתן למחשבה גדולה וחשובה
לקבוע (בייצוג גרוע) את מועד הקבורה
וכן קיים ונמשך המאבק
בין זכות וחובה
בין הכל ולא כלום
שגם בזכותך נקבע
כי אתה, הקולט הצופה, הקורא המאזין
במידה ותרצה ותוכל להבין
בתגובתך ובלא משים
קובע, כופה ונותן
על ערכים — את פסק הדין.

הייתי רוצה ברוח קלילה
רק בכמה מלים לפתוח
אך לא נמצאו המלים הקלות,
הן היו כולן, כבדות
עייפות
מיותרות
זרקתי אותן מעלי, החוצה
לא יכולתי עוד לשאתן בתוכי
וכך, נותרתי בלי המלים
קלילה וריקה, בבדידותי.

מתוך הרהורים בחרוזים

"היש עוד חיים

Újra búcsúztam...

Kis barátaimtól búcsúztam ma,
mint régen valaha
másik életemben
egy szörnyű reggelen
Tőle búcsúztam én.

Kis barátaimtól búcsúztam ma
Egyiknek mosolya
Hangja másíknak tán,
vagy a dal az ajkán
Hasonlított reá?...

Nem tudom. De könny szökött szemembe,
Éreztem érezve
Csalóka lidércfény
Életem sötétjén
már minden szeretet...

Kaff Malkának igen nagy szeretettel
emlékűl

Széderesti legenda

Mi lenne, ha egy szédereste
Az ajtón jönne, akit mindig várunk
Kiüríténé cifra serlegét
És örökre ott maradna nálunk,
Mi lenne, ha arcunkról eltűnne a bánat

Sorsunk útitársa,
És ha mégis valósággá lenne
Egy szolganép évezredes álma.
Mi lenne, ha mi is tudnánk igazán örülni
Napsugárnak, fénynek,
És ha könnyek helyett
Szabadságról szólna egyszer
Az újjongó ének.
Mi lenne akkor?...

"פְּחֻלְמִי, אָבוֹי, בְּכִיתִי מְרָה / כִּי נִפְלַתִי בְּחֻשְׁכָּה
הַעֲוֹרֹת / בְּחֻצְרוֹ שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת. / וּבְהַתְּפֹלְטִי בְּאֶמְר
לְבָדִי / חֲשַׁתִּי שְׂאֵלָהִים אוֹחֵז בְּיָדֵי... /"

היאוש העמוק, הכמיהה למישען ובקשת נוחם
באלוהים המובעים בשירתה של נעמי מונקצ'י
מבטאים, כך נדמה, את תחושותיו של כל יהודי פליט-
השואה, בבחינת "ממעמקים קראתך יה".

בכרוניקה ההסטורית יתועדו תולדות חייה בלשון-
דיבור יבשה: נעמי מונקצ'י, בתו של הפילולוג הנודע
מונקצ'י ברנט, נולדה בבודפשט, הונגריה בשנת -
תרס"ג (1903); נפטרה בשנת - תשכ"ז (1966)
בירושלים.

טרם כניסת הגרמנים להונגריה (אביב 1944), פעלה
נעמי מונקצ'י לצד בעלה, הרב ד"ר וינקלר, בעיר נאג'י
קאניז'א (NAGY-KANIZSA) שבמחוז זאלה (ZALA).
היא נודעה כמשוררת וסופרת. תרומתה ניכרה
בעיקר בהפצת התרבות היהודית במקום. בין הספרים
שפירסמה: "החיים שלנו" ב-1930, "שיחה עם
אלוקים" ב-1941 וספר זיכרון אודות אביה ב-1943.
יחד עם כל יהודי נאג'י קאניז'א, הובלו נעמי ובעלה
למחנה ההשמדה אושוויץ (שם ניספה הרב וינקלר,
בעלה). היא הועברה מאושוויץ לשמרלינג
(sömmerda), השתחררה בגונצקירכן וחזרה למקום
מגוריה - נאג'י קאניז'א. בתחילת שנת - 1946
הצטרפה נעמי לצוות המחנכים של המי"ה (רשת חינוך
- מי"ה, ר"ת המלים: מיטל הכשרה - חינוך
בנינים, היה אחד ממוסדות ההכשרה לנוער, שהיו
בבעלות הגויינט ובהנהלת בני"ע. בתי"ס אלה הוקמו
כחלק מהמסגרת השיקומית של היהדות הדתית
ההונגריה (לאחר השיחרור). במי"ה "גן-ציון"
בבודפשט, רח' זיצי יינו 30 (Zichy Jenő) כיהנה
נעמי בתפקידים מספר: מנהלת פדגוגית, אס-בית
ומחנכת לבנות היתומות. במאמר העומד להופיע
בהוצאת "המכון לחקר הציונות הדתית של
אוניברסיטת בר-אילן", כותב ד"ר מ.צ. מושקוביץ:
"יהדות למנהלת הפדגוגית, המשוררת נעמי מונקצ'י,
חיי-התרבות היו עשירים. הבנות השתתפו בכל מיני
הופעות פומביות. נעמי חיברה יצירות מקוריות וגם
תירגמה, בעזרת המחלקה לתרבות של בני"ע, יצירות
עבריות להונגרית".

בית העדות מרכזו לתעוד והנצחה, מיסודו של ותיקי בני"ע - ניר גלים

"עד הגל הזה"

לעולמה האינטימי של נעמי נני, היה רק היבט, או הד
אחד - כתיבתה. מעגל קיומה הפרטי השיק למעגל
החיים שרחש סביבה, באופן שבא לידי ביטוי בשירים:
- העלאתם על כתב ונתינתם כשי לאהובי נפשה מבין
תלמידותיה וחברותיה לחיים, שם על אדמת הונגריה
העֶשְׂנָה.

השירים מביעים עולם מלא ועשיר, העולה מנהמת
ליבה. נעמי שוררה על השבר, החורבן והשואה. סיבולת
של הבנות היתומות, ממחיש את סיבלם של כל יתומי
שואת-אירופה, והוא מצוייר בשירים תוך רגישות
פסיכולוגית מעמיקה. המוטיבים המרכזיים בשירה
הוא "בית-אבא": מחד - בית האב והמשפחה לפני
השבר הנורא והשמדה; ומאידך - בית-אבא,
האלוהים. נושאים כמו: בית-הכנסת - מקדש מעט:

לבושה - אלגנטי אם כי צנוע. ארשת פנים רצינית,
חיך עצוב. זמות מיוחדת במינה, אומרים. אמהית
מאוד, קורנת אור ומקרינה אהבה וחום.
הנערות היתומות במוסד וצוות ההדרכה היו
משפחתה; והיא היתה להם לבית. עבורם היתה אם
ומשען תמיד. תלמידותיה לשעבר מדברות עליה
בהערצה ובגעגועים. אנשי צוות ההדרכה אשר שיחרו
את חברתה, יודעים לספר בחום שהיא, הנחבאת אל
הכלים, מרצינת הפנים - שפעה הומור בחברה,
והיטיבה להשפיע שמחה ותקווה בלבבות הבודדים
והזנוחים, ולהפיח חיים בשיגרת המוסד. היא היתה
הציר מתוכו הִנְצו ועליו נָעו החיים. חיי החברה
והתרבות, נבעו מעושר עולמה; מרגישותה לטבע,
מאהבתה למוזיקה ומזיקתה הבוטחת לאלוהים,
ליהדות ולשראל.

לאחר כניסת הקומוניסטים להונגריה ב-1949, נסגר
המוסד ורוב הבנות עלו לארץ-ישראל.
נעמי עלתה אף היא לארץ, בשנת 1951. כאן נישאה
בשנית והיוותה חלק מן הצוות החינוכי של בית-הספר
לעיוורים בירושלים. בשנים אלה פירסמה שירים
ומאמרים בעיתונות, בשפה ההונגרית. כאמור, נעמי
מונקצ'י נפטרה בירושלים, ב-1966. על מצבת-קברה
חרוט בדיו "המשוררת הנודעה, עדינת הנפש, נעמי".

"נעמי נני" בפי מכריה ותלמידותיה. אשה נאה,
ממוצעת-קומה. שיער חום אסוף לה בקפידה מאחור.

מתוך ספר-זיכרון שבהכנה
(על המשוררת נעמי מונקצ'י)

בין ההר יסות?"

נעמי מונקצ'י

הלילה הייתי בבית*

הלילה הייתי בבית
בחצר בית הכנסת, שם זה כבר
כל הפאר נרמס לעפר
עקבות חיינו פזרו עד תם
הלילה הייתי בבית בחלום.
דברתי עם עצי הסתו המאחר
עם סגליות נמות בין רגבי הגן
עם המטפס הפרוס על הקיר האיתן
עם להקת היונים המהדסות
בחצר בית הכנסת.

מפתח אדיר חרק, נפתח השער
באולם פנימה שלווה ונעימות-חסד.
אני ישנה וקמה עם דברי תפלה
וכאז שורר בכל אמונה ושלוש
הלילה הייתי בבית בחלום.

בחלומי נשקתי לסדור תפלתי
פתחתי את התנ"ך הישן הענקי
בחדרינו תחת תקרת-קשתות
סובבתי עם אלפי הזכרונות
הלילה הייתי בביתי בחלומי.

בחלומי, אבוי, בכיתי מרה
כי נפלתי בחשכה העוורת
בחצרו של בית הכנסת
ובהתפלטי באפר לבדי
חשתי שאלהים אוזן בדי.

השירים המופיעים בדפים אלה
תורגמו בידי יעקב גת.

פירסום הכתבה:

מטעמו של ארכיון בית-העדות
מרכז לתעוד והנצחה
מיסודם של ותיקי בני-עקיבא
מרכז אירופה

נעמי מונקצ'י

אגדת ליל הסדר

מה יקרה אז
אם בליל סדר אחד בעתיד
יבוא בעד הפתח הנפער
זה אשר צפינו לו תמיד
וירוקן גביעו המפאָר?
מה יקרה אז
אם ישאר אתנו לצמיתות
מה יקרה אם מעל פנינו
תעלם לנצח העצבות?

שתף נאמן לארחות גורלנו
שמה בכל זאת יהפך לממשות
אותו חלום בן אלפי שנות לילו
של עם נרדף שבע שבעוד?
מה יקרה אם גם אנחנו
נדע לשמח שמחת-אמת
לזיו השמש, לאור המתוק
אם על חרות יושר הזמר
במקום דמעות ואנחות,

מה יקרה אז?...
[ניר גלים]

לבית ולחום, ואת הוודאות וההחלטיות באשר
להגשמת חלומותיהן ותפילותיהן במהרה, בארץ
ישראל.

ולימים, כאן בירושלים, רשמה נעמי (במאמר שהופיע
בעתון הונגרי): "...ואחר כך, לאחר מספר חודשים
— כשנה לערך, נגמשה כל החבורה פה בירושלים.
כאשר התכנסנו יחדיו בפעם הראשונה, בירכנו האחד
את השני לשלום, בעיניים דומעות. הרגשנו כאילו כל
רחוב לאודון הועבר באחת לכאן, לעיר העתיקה של כל
חלומותינו ותפילותינו..."

מרגלית בר-לב

Álmomban otthon voltam

Álmomban otthon voltam ma éjjel
s a templomudvaron, ahol már azóta
Minden ami szép volt, lehullott a porba —
Életünk nyomait szórták szerte-széjjel
Álmomban otthon voltam ma éjjel.
Álmomban beszéltem késő őszi fákkal
A kis kert rögében alvó ibolyákkal
Zöldelő repkénnyel a hosszú, nagy falon
A sok-sok galambbal a templomudvaron
Álmomban otthon voltam ma az éjjel.

Álmomban a templom óriás kulcsa zörrent
Kitárult a kapu: bent béke volt és csend
Mint régen a templom dallamokkal telve
Imaszóval fekszem, s kelek fel reggelre,
Álmomban otthon voltam ma éjjel.

Álmomban csókoltam imakönyvem lapját
És felnyitottam a régi nagy Bibliát
Boltíves szobáink jártam rendre sorra,
Ahol ezer emlék tartja szívem fogva
Álmomban otthon voltam ma éjjel.

Álmomban, jaj, sírtam, mert elestem nagyon
Vaksütét este volt a templomudvaron
És ahogy fekszem ott a sárba tiporva
Érzem, amiut Isten kezemet megfogja
Álmomban otthon voltam ma éjjel.

Sömmerda, 1944. november 16.

השבת, וגעגועים לאחדות ולחמימות ערבי-השבת;
כיסופים לילדות ולתום — באים לידי ביטוי גם
בזיקה לטבע ולתואם הפסטורלי בו חוברים הצמחיה
ובעלי הכנף לחיי האדם.

השירה, היא מעין שיבה לעולם יציב. בריאת עולם
המכחיש את השואה ומכחיד את האסון מן הזיכרון.
המלים והמנגינות הן מציאה מחדש של הביטחון
והבית.

בשירה של נעמי, נמהלה תקווה. תקווה שנסכה
בתלמידותיה ובמכריה אמונה חזקה בתקומה
הקרובה, ובבניית חיים חדשים בארץ-ישראל —
הארץ המובטחת.

אלה מביניהן, אשר זכו לשמוע את נעמי נני קוראת
משירה, נזכרות בלהט שבו הביעה את תשוקותיהן הן

ולא היה לי

לקראת הופעת ספר שירים, פזמונים ומנגינות

היכרות עם גיל ניסה

ז"ל, שהיה גם המורה שלי למוסיקה. יותר מאוחר שרתי עם הילדים, במקהלת אמהות ביום-האם. היתה לי שמיעה טובה. קניתי לי חליל וניגנתי לפי שמיעה. בסמינר למדתי לנגן לפי תווים. בילדותי הפצרתי בהורי שיתנו לי לנגן בפסנתר, אך לא היו אמצעים לקנותו וכך ויתרתי בכאב על הנושא. אני מכירה שירים רבים מאוד, עוקבת אחרי השירים והזמרים למיניהם. יש לנו נוהג במשפחה, ומאז ומתמיד, כאשר אנחנו נוסעים ומטיילים, אנחנו שרים – בעלי ואני – ולפעמים גם הילדים מצטרפים.

האיכרים, נושא כְּדִי חלב. אני לתומי אמרתי לו: קשה לך, קשה לך. האכר השאיר את הכדים על הכביש ורוץ לספר להורי איזו בת יש להם. היה בי הרבה רצון ללמוד. כאשר למדנו תורה, הייתי חוזרת כל שבת בהנאה על הפרקים שלמדנו במשך השבוע (תנ"ך אני אוהבת גם כיום, סיפרו לי ששבת ידעה כל התנ"ך בעי"פ). סבי שחי בליטא והיה מורה ממשלתי, היה מתגנב ללמד עברית או יידיש. מה שמשפיע עלי לכתוב הם אירועים בחיים.

כמו בטרם שעברתי ניתוח, לפני כמה חודשים, הרגשתי צורך לכתוב מעין מכתבי פרידה. וכך נוצרו השירים לאהרון בעלי, לילדי, לנכדי, השיר "אין אדם מושלם".

מאז ומעולם הייתי קשורה לפְּעֵלוֹ של בעלי. גם בהיותו איש צבא וגם עכשיו – אני מסייעת לו ככל שניתן, כמובן שהיום הרבה יותר מאשר בתקופת הצבא. הרבה מאוד מעבודתו עוברת דרך הבית. בתי הגדולה אומרת שאצלו לא משעמם. תמיד "יש חדש". תוך כדי שירותו של בעלי, הפעיל כוחות בצפון רצועת עזה. הם השתמשו במכשירים אלקטרוניים מתקדמים. ערב אחד הצטרפתי אליו לסיוור. עדיין הייתי צעירה והפחד היה רחוק ממני. למרות הסכנה עברתי איתו באותו לילה בין הכוחות הפועלים. בזמנו היתה חדירה של פְּדֵאִינִים וכמובן שהיו מעקבים אחריהם. היה מסוכן ומרגש, מעניין ומסעיר. בזמן מלחמת יום הכיפורים, הסגן של בעלי שָׁהָה בביתו. ערב אחד הוא צילצל וחיפש את בעלי, שלא נמצא באותה עת בבית. הסגן התחיל להתלבט, כאילו ביקש ממני אישור ועזרה בהחלטה מה בדיוק לעשות. אני אישרתי לו חופשה, כאשת המפקד. גם כיום ובעבר, בעלי סמך עלי בהרבה החלטות חשובות.

כמה משנות חיי הראשונות חלפו עלי במושבה נחלת יהודה, שם ספגתי את החופש, המרחבים והחיים בטבע. שפע של פרחים ופרדסים, פירות, קציר חיטה. אנחנו הילדים מצויים בכל, חופשיים כפרפרים. באותם הימים, ימים שלא ישובו, נהגו הבריות לא לנעול את דלתות ביתם. היושר והאימון שררו ביישוב. האנשים חיו עם הרבה קירבה, חום אנושי ויחסי שכנים שלא קיימים כיום. תקופה זו בחיי לא אשכח לעולם. הורי בנו בית בראשון-לציון, העיר הסמוכה לנחלת-יהודה, ובגיל 11 בערך התחלתי ללמוד בביה"ס חביב הידוע. בגימנסיה הריאלית למדתי עד השמינית, מכיוון שעברתי לסמינר לוינסקי, שם למדתי גנות וכמובן גם סיימתי. אהבתי מאוד ילדים וחינך עניין אותי. גידלתי בבית אשר בְּיָדְךָ על השכלה – עם הרבה סיפורים ושירים. בבית היו הרבה כרכים של "דבר-לילדים" וכמובן ספרים רבים אחרים. את ילדי גדלתי עם מרים ילן-שטקליס, אנדה עמיר, לאה גולדברג, ימימה טשרנוביץ, ספורטה, ע. הלל ועוד ועוד רבים. בביתנו היה תמיד לספר, לסיפור ולשיר מקום נכבד ביותר. גם בבית הורי וגם בביתי, לאחר שנישאתי, היינו, וגם כיום, נוהגים לשיר. שירי חגים ושירי עמים ועוד שירים אחרים. הבית, בעלי והילדים היו חשובים ביותר, על-כן הייתי שקועה בעניין כל כולי. בשלב מאוחר יותר פניתי לקורס של האוניברסיטה הפתוחה – הסיפור העברי הקצר במאה ה-20, חלק מקורס של גיבור ואנטי-גיבור, וחוג שירה יוצרת בהנחייתה של המשוררת דליה רביקוביץ. אני קוראת מיגוון של ספרים, ספרות עברית וספרות מתורגמת. כמו שירים של דליה רביקוביץ, זלדה, יהודה עמיחי, לאה גולדברג, נתן יונתן, נתן אלתרמן. שירה צעירה, אנתולוגיה מורחבת בהוצאת "עקד".

לפני כ-7 שנים, בשנת 1982, הוצאתי ספר שירי הראשון. אחר-כך הופיעו כמה משירי בקבצים. על ספרי הראשון כתב אורי סלע במוסף הספרותי של "ידיעות אחרונות". ככל שהילדים גדלו, התפניתי לעצמי. למעשה כתבתי מילדותי.

בשנים האחרונות, יותר ויותר אני כותבת מתוך עצמי. עם מות אבי – שירי כאב, ביקורת, אנושיות, אכזבה, משאלות נפש. בדרך כלל אין הכתיבה שלי נובעת מתוך קריאה או התרשמות מספר, אלא מתוך היותי אדם רגיש מאוד, אדם חושב הרבה. אוהבת לקלוט, איכפת לי, כמו מקרה שקרה בגיל שנתיים וחצי כאשר שיחקתי ליד ביתי והנה עבר אחד

נוסח לתווים:

גיל ניסה

זכרונות

חפן אותי בחיקך.
כה בקלות תעזבני,
הנה עוד שחר עולה,
עמו הזכרונות,
המכבידים על בדידותי.

לו אף נשקת גופי
במגעך.

אחר היית לי
לא כה נמרה.

השחר העולה
היה מגיח.

עמו הלית האור
על המחר.

ע ר ב
.....

ע ר ב

ק מ י מ

הם עוקים אלי

פנים אחר פנים

דמיות

אסדות

פרוברים שונים

בערב

לזר הקירי, האטום

נצבת

מתוך ענו האפלה

בוהקות

דמיות

שזרות בינות

נימי הקב

אילי בקיבתן

שקרה

כאשר הגעתי לניתוח, שהייתי בתחילה בחדר שבו מתכוננים לניתוח. מחליפים בגדים למין חלוק סמרטוטי ומאבדים כל צורה והרגשה. בעודי מחליפה את בגדי, נכנסה אשה צעירה, האחות פקדה עליה לקחת חלוק ולהחליף את בגדיה. האשה לא היתה מסוגלת להתקרב לארון ולקחת לה חלוק. היא פרצה בבכי מר. ניגשתי אליה וניסיתי להרגיעה. כלום לא עזר. לפתע ראיתי על ראשה - כומתה, רמז להיותה אשה מאמינה. ואז פניתי אליה שוב ואמרתי לה: "את מאמינה באלוהים? תאמיני גם עכשיו שהוא יעזור לך". האשה חדלה לבכות ועשתה את המצווה עליה. מקרה נוסף קרה כאשר חזרתי מהניתוח. מכיוון שעברתי אותו בלי הרדמה, הייתי ערה, מצאתי במיטה הסמוכה למיטתי נערה אומללה מאוד, ספוגת פחדים ושאלות. השתדלתי לענות על שאלותיה ולהרגיע אותה. אחר-כך שאלתי את עצמי מהיכן מצאתי בעצמי כל-כך הרבה כוחות נפש. אמרתי תודה לאל. הייתי מרוצה שיכולתי לעזור ולו במשהו. - "ואהבתך לרצך כמוך". כל המציל נפש אחת, כאילו הציל עולם ומלואו.

לפני ניתוח מרגישים בסכנה העלולה לחכות בפינה, ויש צורך להגיד לאנשים מסויימים משהו. שמא לא ברור להם, שמא לא אספיק לומר והקמה לא ידעו.

★

שירי אהבה באים משקיעת החמה. לטבע יש השפעה גדולה ביותר על הנפש, הרגש והדימוין שלי. החיים הם הם המטביעים בי את חותמם, ושירי הם הביטוי לכך.

נורה האובן ילדי השכנים

גבי ורות גרו בשכנות,
תמיד ראו אותם יחד,
עת יד ביד, פאיש אחד,
הפסיעו ברחוב בנחת.

רות גדלה ליצור נפלא
גבי - צעיר חנני;
כאש מדורה אהבתם בערה
נשבעו זה לזו אמונים.

משנים אלה יקום צמד פלא -
כך שפתי השכנים דובבות:
זוג כה מתאים לא שזפו מבטים,
זה קורה אחת לרבבות!

אף בחרדה פנה אחר אהבת בנה
עקבה שולה, האם האמללה,
ובראותה כי הענין הופך למסכן
החלטה בלבה גמלה.

היא הלכה במהרה לאבי הנערה
וטכסה עמו עצה.
גם הוא נמלא יאוש וחלחלה,
בראותו כי אין כל מוצא.

כי שולה והוא זה את זו אהבו
בעבר ומזה נולד גבי.
כך שרות בתו הייתה אחותו
של הנער שעתה רצה בה.

בלב מר כלענה פנתה שולה לבנה
וספרה לו הסוד הנורא:
לא תוכל, הבן, לשאת בת השכן,
עליך לשכח הנערה.

כרעם ביום בהיר נפלו על הצעיר
דברי הידיעה המדאיבה.
הוא לא יכול לתפס, כיצד יוכל לנטש
את הנערה שכה אהבה.

מבט אחרון של יאוש וחרון
העיף הנער בהורתו,
ועזב המקום ומאז עד היום
היא שוב לא ראתה אותו.

מתוך ספר ילדים שבהכנה
תורגם מגרמנית ע"י יוסף כץ.

ספרי שירה שהתקבלו במערכת מ-1.2.89 עד 31.5.89

- * קצה קשה/ישראל אלירז/הקיבוץ המאוחד
- * אנתולוגיה של שירי אהבה/פנחס שדה/שוקן
- * אנתולוגיה של שירה ארוטית/אריה זקס/כתר
- * רשומים ושירים/צלה בינדר/הקיבוץ המאוחד
- * אהבה קטנה שלי/מיכל אביעזר/טרקלין
- * חוד החידה/נורית אל-עופר/עקד
- * בצד הדברים/ערן שביט/עקד
- * ענן ביד/ע. הלל/ספרית פועלים
- * ממעיני השירה של איראן/בבא טאהר/עקד
- * אתה בא בחשאי/שירי כהנא-ניב/ספרית פועלים
- * מלים מפליגות/דינה קטן/ספרית פועלים
- * שדה חיטה - קו הגמר/יחיאל חזק/ספרית פועלים
- * אהבה, מחילה, פיוס/דודו ברק/עקד
- * כעת חיה/רחל הלוי/הקיבוץ המאוחד
- * עד מה זעיר היה הכל/רבקה אלמן/ספרית פועלים
- * הכרתי איש נפלא/דורון קורן/ספרית פועלים
- * בית הערבה 15/שושנה בן-עדי/אלקנה
- * ברדלס/רוני סומק/זמורה, ביתן
- * מרחק הנגיעות/תמי כץ/ספרית פועלים
- * יום ראשון יום שני/חנה עקביהו/ספרית פועלים
- * לחם סתרים/פנחס יסעור/ספרית פועלים
- * בושם אסור/לאה שניר/הקיבוץ המאוחד
- * קצות החושך/אלעזר בניעוץ/הקיבוץ המאוחד
- * שעון עתיק/לילי זלוף/אל"ף
- * שק שנפרם/נחום מגד/עקד
- * תחבולת הקקטוס/חנה בדולח/עקד
- * שירים/אהובה קצב/עקד
- * מתוך/זיו פלג/עקד
- * מתקשרת לשמוע את הקול/ענת צחור/עקד
- * סתרי ראי/אלי-אבימזר עוזרי/טרקלין
- * הליד הגרמני ממוצרט עד מאהלר/בעריכת עדה ברודסקי/הקיבוץ המאוחד

יפה צינס

על הבכורה

לאליהו מייטוס

לא זמן

עבר בתוך עבר

זרם

בחפוש פנימה על

הבכורה מבקש

עבר בתוך עבר

זרם

אל קצה נבוכים

ושרשי איתנים.

לגנוז שירה עיין שער אחורי

עומד להופיע

ספירה מס' 2

במת-יחיד

מאת

איתמר יעוז-קסט

בנושא:

קווים

לארס-פואטיקה

יהודית ניאודתית

מרתף-גלריה
לספרות
לתרבות
ולאמנות

מרתף-גלריה "עקד" מציג:

עבודות מן האטלייה של ...

תוכניה

יוני 1989

7/6/89 - יום ד'

- * השיח הגרעיני בישראל. העתונאי רן אדליסט ישוחח עם ד"ר אבנר כהן, מרצה לפילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב, עם הופעת ספרו: "העידן הגרעיני כהסטוריה מוסרית".
- * המשוררת שושנה בן-עדי תקרא שירים מתוך ספרה החדש: "בית הערבה 15" ותדבר סביב הספר.
- * המשורר והאמן אפרים פרדי סידי יקרא שירים מתוך ספרו הראשון: "אלוהי".

14/6/89 - יום ד'

- * פגישה עם פרופ' אדיר כהן ראש החוג לחנוך באוניברסיטת חיפה, עורך כתב העת החדש: "ח"ץ" - חובת צעקה. כתב עת העוסק בהגות וחינוך בספרות ובאמנות, ועם סגנית העורך יעל פישביץ.
- * המשוררת יפה צינס תקרא משיריו של אליהו מייטוס ותדבר עליו לזכרו.
- * המשורר עזגד ברוך יקרא שירים מתוך ספרו הראשון "חוח גנוז".

21/6/89 - יום ד'

- * עם המשורר: יעקב בטר, עורך "עתון 77" ישוחח איתמר יעוז-קסט מקס ומוריץ עם האמנית איטה גרטנר.
- * "ממעניני השירה של איראן" מאת: בבא טאהר. תירגם: פרויז בהרזוי.
- ערך: אברהם בן מאיר.
- אברהם בן מאיר וביה בהרזוי יקראו שירים וישוחחו על הספר.
- * המשורר אמיר גזית יקרא שירים מתוך ספרו הראשון: "אשה אלמונית".

28/6/89 - יום ד'

- * על הקולנוע היהודי בפולין עם במאי הסרטים והעתונאי נתן גרוס.
- * ד"ר חנה יעוז תשוחח עם הסופר יהודה אופן על ספרו "סקילה במסעף - תומר".
- * המשורר יואב חייק ישוחח עם המשורר שלמה שפירא עם הופעת ספרו הראשון "אררט".

- שעת ההתחלה - 20.30

- במסגרת הערב ניתן כיבוד קל.

- הזכות לשינויים - שמורה.

הערה: אורחים שאינם חברי מועדון עקד נדרשים לרכוש בעת הארוע פרסום מפרסומי הוצאת עקד בסך 8 ש"ח.
המעוניינים להרשם כחברי מועדון עקד: פרטים במקום.

אליק - בורשטיין ישראלה

בן-ברוך עליזה

חזן חנה

ספיבק שרה

בין התאריכים: 7.7.89 - 23.6

גורפיין סוניה

לייבמן נחמה

פוקס-פרייברגר אווה

שטרים מיכאל

בין התאריכים: 23.6.89 - 11.6.89

הצייר-הפסל היהודי הרומני המבקר בארץ

לויט מארק אגון

LÖWITH MARC EGON

דברי פתיחה: העיתונאי זאב ברקאי

הפתיחה בתאריך 9.7.1989, יום א', בשעה 20.30.

תוכניה

יולי 1989

5/7/89 - יום ד'

סימפוזיון

- * הסופרת והמבקרת דורית זילברמן משוחחת עם שלושה יוצרים עכשוויים בשירה, בתיאטרון ובקולנוע:
- פיצ'ו בן-צור עם הופעת ספר שירים ראשון. ("טרנזיט" - סרטו של דני וקסמן, "רומן אמיתי" - סרטה החדש של ליהי חנוך).
- עמית ליאור ("שדות ירוקים" - תפקיד ראשי בסרטו החדש של יצחק ישורון-צמל).
- שולי ראנד ("הדיבוק", "המלט" ו"המיועד" - תפקיד ראשי בסרטו החדש של דני וקסמן).
- * אירוע מוחי עם איזי פתולוגי - טקסט, הלחנה וזימרה.

12/7/89 - יום ד'

- * המשוררת מיכל סנונית תקרא שירים מתוך ספרה: "מי מפחד משירים רומנטיים"? ותדבר על ספרה.
- * עם ד"ר לילי רתוק על ספרה החדש: "בית על בלימה - אומנות הספור של אהרון אפלפלד".
- * המשוררת יהודית שירן-מליק תשוחח עם המשוררת לאה קינר לרגל הופעת ספרה הראשון: "שירי מים רבים".
- * הציירת חוה אפשטיין תציג ציורים ובובות מעשי ידיה וכן טקסטים משלה הקשורים בנושא.

19/7/89 - יום ד'

- * פגישה עם הפזמונאי אהוד מנור על ספרו החדש "מי ראה את באני" - אוסף שירי ילדים שכתב לאורך שנים.
- * הזמר חנן יובל ישיר משיריו של אהוד מנור.
- * סיפור חייה של אסתר ראב עם הסופר אהוד בן-עזר.
- * המשוררת מרים לוי תקרא שירים מתוך ספרה הראשון: "מפאת הדמיון".
- * המשורר צמח וילסון יקרא שירים מתוך ספרו הראשון: "בצל מהלך".

26/7/89 - יום ד'

- * פגישה עם השחקן ניסים עזיקרי על ספרו: "רשמים בלי מסכות".
- * הסופר והמבקר ד"ר אורציק ברתנא ישוחח עם המשוררת חנה בדולח לרגל הופעת ספרה החדש: "תחבולת הקקטוס".
- * המשוררת שושנה בן-עדי תשוחח עם המשוררת יהודית מליק-שירן לרגל הופעת ספרה החדש: "צבעי שכחה".
- שעת ההתחלה - 20.30
- במסגרת הערב ניתן כיבוד קל.
- הזכות לשינויים - שמורה.
- הערה: אורחים שאינם חברי מועדון עקד נדרשים לרכוש בעת הארוע פרסום מפרסומי הוצאת עקד בסך 8 ש"ח.
- המעוניינים להרשם כחברי מועדון עקד: פרטים במקום.

תצוגה וספר

הזמנה

הוצאה לאור

עקד

גלריה
לספרות
ולאמנות

תל-אביב, רח' ברכוכבא 29, ת.ד. 11138
טלפון: 281044, 283648

שעות הגלריה:

בכל ימות החול בין השעות: 15.00 - 10.00
וכן בערבים שבהם מתקיימים אירועים.

ארגון ערבי עקד: ריקה חביב

גנזך שירה

צבי רימון

1889-1958

יהאליים

יהאליים - ביי-הו אסוב-קבולה
 מה אהרתי ולא רלצביק!
 על הכרוק הרקלמיק פל
 וים-אלים רלולות ים יהבה

אחרת אבדה כשול רחמים
 כרת-הזנים הלפים מיהלק
 תמלכ רלול-דעם פרה
 לעז-הון אל פל פנה יתלג

לוצה מפצה מלי יסוד
 זכור-עלות שטלס מסד-הון
 לרעק... אכאק פלי
 זקק-עצן און-זקק יסטר

על לא צורה הנה אל ערמק
 אק לוק-העון שילג גילה
 גמול-היה שאל זקק מרוב
 זקק-העון האק, תיחל

אליהו מייטוס

1892-1977

אלהו מייטוס

הוליהו מצבר ימור

מלכו רעור בעול ממנה-ול אליו
 ילכ זעט בודילג מולד של קוז
 אבולק, ימול מוחל יוקר של
 בקן של פמור זמרה קנדל מבו
 בקרין של פיל הוועה מלך
 נערך בבולא, סבול קולק אכולן

אלה קוז יסבום אל מול זע בלמי
 מ של פוזם ללילים מוקים מין
 אכבול ימולד-הול רב זקן

רעזמער א צבאום אפיל אפיליקן
 סובו רלול-צ-אקליס מ'מ און ילול

הן רופו זי ורמין מין רמורמין זעל ימול
 מלוקס זעלר מלך מלוקס זעלר ימול

אלהו מייטוס זעלר מלוקס זעלר ימול

מ לא וכה וכו זעלר זעלר זעלר
 קרמ רעזמער רמורמין זעלר זעלר זעלר
 זעלר רמורמין זעלר זעלר זעלר

לוקס זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר
 זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר

בן זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר
 זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר
 זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר
 זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר זעלר